

Wyniki Standardowe 2020 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2022

Wyniki Standardowe 2020 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr   Monika Juchniewicz
mgr inż.   Grażyna Nachtman

Warszawa 2022

Redakcja techniczna
Monika Furmaniak
Grażyna Nachtman

Projekt okładki
Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-911-4

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych
00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20
Tel.: +48 (22) 505 45 82
E-mail: portal@fadn.pl
Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

Uwagi wstępne	7
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN.....	8
2. Analiza Wyników Standardowych.....	9
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	9
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	9
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	11
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	33
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej ..	36
Wnioski	55

Spis wykresów

Wykres 2.1-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN	8
Wykres 2.1-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych	9
Wykres 2.1-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	10
Wykres 2.1-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)	11
Wykres 2.1-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych ...	11
Wykres 2.1-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych	12
Wykres 2.1-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	13
Wykres 2.1-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	14
Wykres 2.1-8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 2.1-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 2.1-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych	16
Wykres 2.1-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	17
Wykres 2.1-12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 2.1-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	19
Wykres 2.1-15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	20
Wykres 2.1-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	22
Wykres 2.1-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych ...	23
Wykres 2.1-20	Koszty bezpośrednio produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych	23
Wykres 2.1-21	Koszty bezpośrednio produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	24
Wykres 2.1-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	25
Wykres 2.1-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	26
Wykres 2.1-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych.....	27
Wykres 2.1-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-27	Struktura aktywów według typów rolniczych	29
Wykres 2.1-28	Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych.....	30
Wykres 2.1-29	Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych.....	31
Wykres 2.1-30	Struktura pasywów według typów rolniczych	31
Wykres 2.1-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych.....	32
Wykres 2.2-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 2.2-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	34
Wykres 2.2-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)	34
Wykres 2.2-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 2.2-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 2.2-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej	37

Wykres 2.2-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-8	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	39
Wykres 2.2-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	40
Wykres 2.2-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 2.2-12	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-15	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	44
Wykres 2.2-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	46
Wykres 2.2-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 2.2-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 2.2-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	48
Wykres 2.2-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	49
Wykres 2.2-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 2.2-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 2.2-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	51
Wykres 2.2-27	Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej	52
Wykres 2.2-28	Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej	52
Wykres 2.2-29	Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej	53
Wykres 2.2-30	Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej	54
Wykres 2.2-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	54

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
DzRGr	- Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego.
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
ONW	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas (LFA)).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WDN	- Wartość dodana netto.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRGR	- Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych

Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych¹.

Przedmiotem opracowania jest analiza graficzno-tabelaryczna z podstawowym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów, opisujących wyniki uzyskane przez indywidualne certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN) w roku 2020. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w Polsce², w analizowanym roku obejmowało 749 302 gospodarstwa. Wśród nich znalazły się gospodarstwa stosujące system produkcji ekologicznej. Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2013”³, stanowiła co najmniej 4 000 euro Standardowej Produkcji (SO).

Głównym celem analizy jest ocena wybranych czynników kształtujących dochody gospodarstw ekologicznych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN w 2020 r. W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstw, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6). W związku z tym, że w Polsce typ rolniczy: zwierzęta ziarnożerne obejmuje m.in. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie trzody chlewnej oraz drobiu w znacznym stopniu różniące się skalą produkcji od 2013 roku dane z tego typu prezentowane są w dwóch odrębnych podtypach: trzoda chlewna i drób. Ponadto od roku 2013 wyniki prezentowane dla gospodarstw ekologicznych dotyczą obiektów stosujących wyłącznie ekologiczne metody produkcji. Pozwala to na przedstawienie rzeczywistej sytuacji ekonomicznej gospodarstw w 100% ekologicznych oraz umożliwia odniesienie do wyników gospodarstw konwencjonalnych. Zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej⁴ w gospodarstwach ekologicznych dopuszcza się współlistnienie produkcji metodami ekologicznymi i konwencjonalnymi. Wyniki rachunkowe takich gospodarstw z mieszanym systemem produkcji obrazują jednak wyłącznie ich poziom produkcyjno-ekonomiczny i nie należy ich traktować jako wynik gospodarstw ekologicznych.

---

¹ Nachtman G.; Juchniewicz M.: Wyniki Standardowe 2020 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2021.

² Floriańczyk Z.; Osuch D.; Bocian M.; Cholewa I.; Malanowska B.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2019, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2018.

³ Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2013” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały omówione w publikacji: Bocian M.; Cholewa I.; Tarasiuk R.; Współczynniki Standardowej Produkcji „2013” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2017

⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych (Dz. Urz. UE L 189 z 20.07.2007, z późn. zm.).

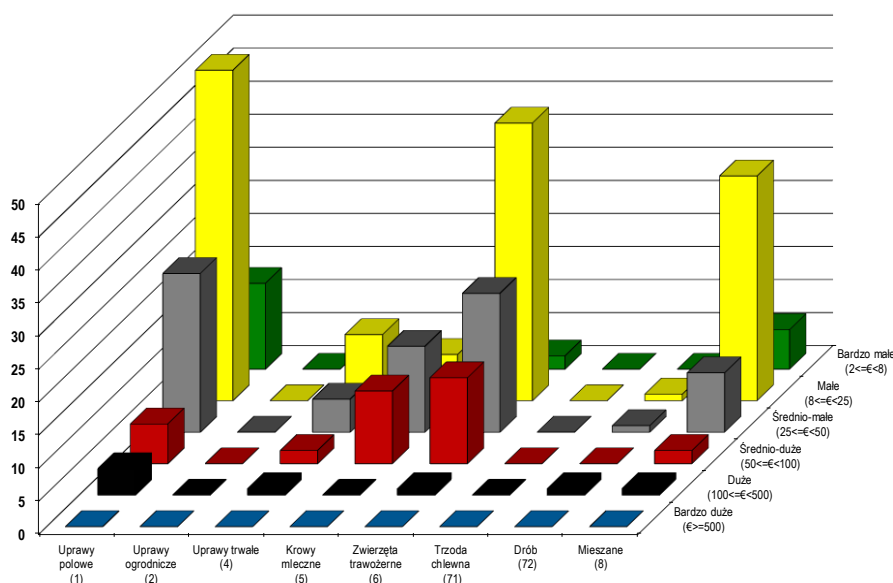

1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw ekologicznych znajdujących się w próbie Polskiego FADN, dokonanej według dwóch klasyfikacji zdefiniowanych Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych⁵: wielkości ekonomicznej⁶ i typu rolniczego. Rozkład gospodarstw prezentuje Wykres 2.1-1.

W 2020 roku w zbiorze indywidualnych gospodarstw rolnych znalazło się 282 gospodarstwa posiadających certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej. Gospodarstwa te reprezentowane były przez sześć typów rolniczych: polowe, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta trawożerne, mieszany oraz drób. W pierwszych pięciu typach wystąpiło od 20 (uprawy trwałe) do 97 (polowe) gospodarstw. Tylko 3 jednostki reprezentowały gospodarstwa w typie rolniczym drób. Nie było gospodarstw kwalifikujących się do typu uprawy ogrodnicze i trzoda chlewna. Pod względem wielkości ekonomicznej przeważały gospodarstwa małe, czyli od 8 do 25 tys. euro SO, których było 144. Liczba gospodarstw o wielkości od 25 do 100 tys. euro SO wynosiła 107 i 8 gospodarstw należało do klasy „duże” (od 100 do 500 tys. euro SO). Tylko 23 gospodarstwa miały najniższą wielkość ekonomiczną (od 4 do 8 tys. euro SO (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN

⁵ Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) nr 1198/2014 z dnia 1 sierpnia 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Rady (WE) nr 1217/2009 ustanawiające sieć zbierania danych rachunkowych o dochodach i działalności gospodarczej gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej oraz Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2015/220 z dnia 3 lutego 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1217/2009 ustanawiającego sieć zbierania danych rachunkowych o dochodach i działalności gospodarczej gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej z późn.zm.

⁶ Uwaga: W tekście opracowania rozmiary wielkości ekonomicznej wyrażane są w euro, natomiast dla uproszczenia zapisu na wszystkich wykresach rozmiary prezentowane są w tysiącach euro.

2. Analiza Wyników Standardowych

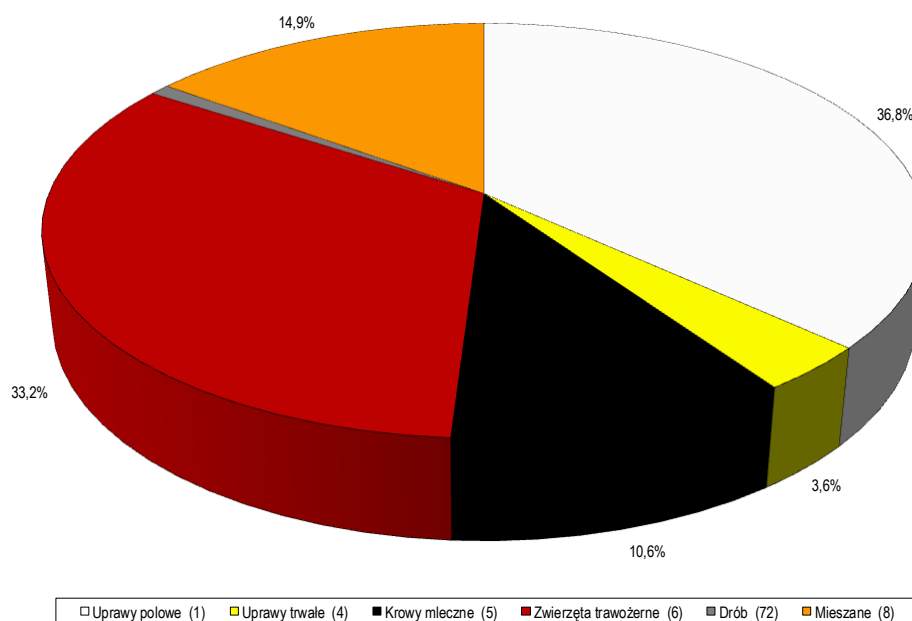
Analizę Wyników Standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów ziemi, wielkość pogłowa zwierząt, nakłady pracy oraz wartość Standardowej Produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Opracowanie wykonano dla grup gospodarstw utworzonych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej. Przedstawione na wykresach kołowych dane strukturalne dotyczą certyfikowanych gospodarstw ekologicznych, prowadzących produkcję w 2020 roku wyłącznie ekologicznymi metodami. W części opisującej parametry wynikowe nie opublikowano danych dla gospodarstw specjalizujących się w chowie drobiu oraz dla gospodarstw o klasie wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO. Wynika to z obowiązujących zasad upowszechniania danych FADN, dla grup liczących co najmniej 15 gospodarstw.

2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

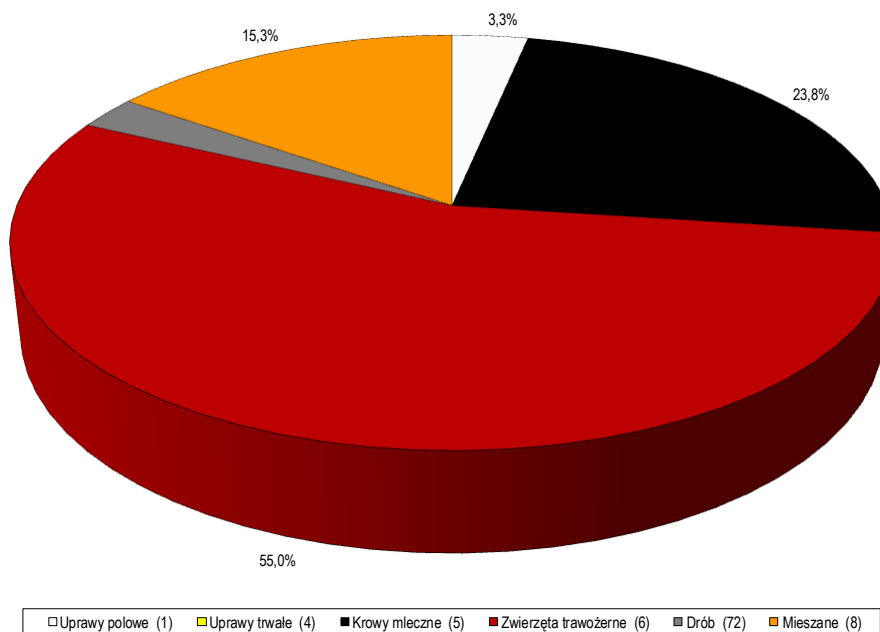
W próbie Polskiego FADN w 2020 roku w gospodarstwach ekologicznych sklasyfikowanych według typów rolniczych prawie 37% ziemi było udziałem gospodarstw polowych i 33,2% udziałem typu zwierzęta trawożerne. Gospodarstwa stosujące mieszany system produkcji posiadały prawie 15% ziemi, a niespełna 11% należało do typu krowy mleczne. Niewielki odsetek ziemi należał do pozostałych typów rolniczych, co wynika przede wszystkim z małej liczby takich gospodarstw w Polskim FADN (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych

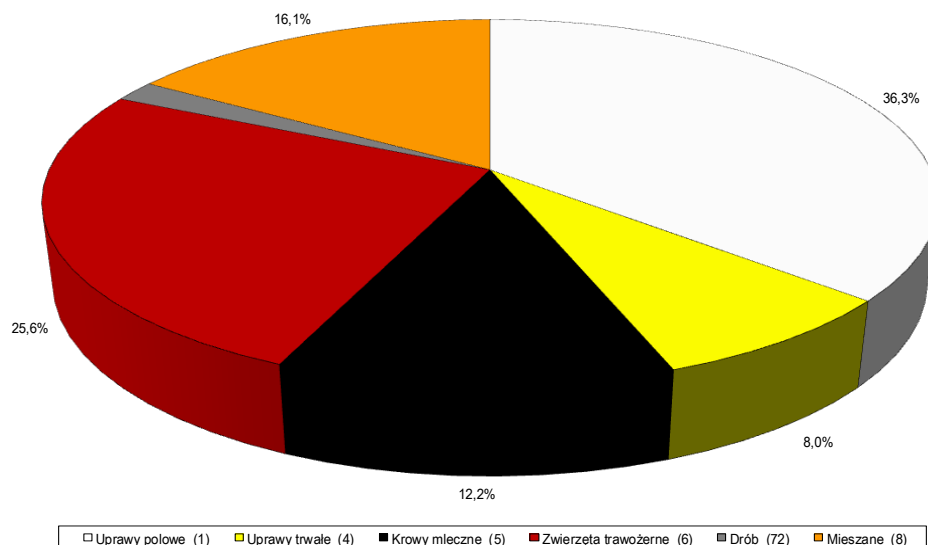
Zwierzęta chowane w gospodarstwach ekologicznych prowadzących rachunkowość w Polskim FADN to głównie bydło. Typ zwierzęta trawożerne skupiał 55% całego pogłowia, prawie 24% typ krowy mleczne i 15,3% typ mieszany. W gospodarstwach pozostałych typów rolniczych pogłowie zwierząt było niezbyt liczne, toteż odsetek w skali całego pogłowia był niewielki (patrz: Wykres 2.1-2).

Wykres 2.1-2 Pogłowia zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)

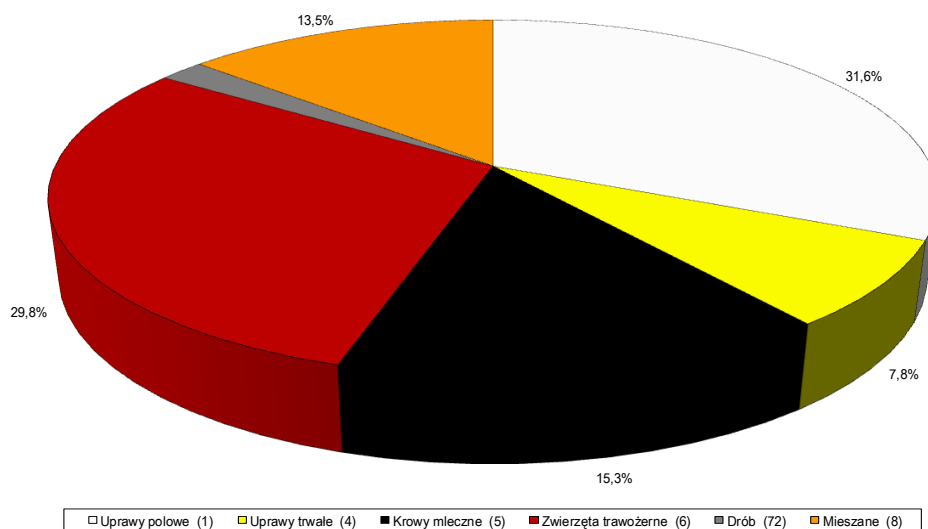
Większość nakładów pracy wyrażonych w AWU angażowały gospodarstwa, których było najwięcej, tj. z uprawami polowymi (36,3%) oraz prowadzące chów zwierząt trawożernych (25,6%) Nieco ponad 16% nakładów absorbowały gospodarstwa z produkcją mieszaną i 12,2% z produkcją mleka (patrz: Wykres 2.1-3). Zaledwie 8% całości nakładów pracy poniesionych było w 20 gospodarstwach typu uprawy trwałe.

Wykres 2.1-3 Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)

Spośród prezentowanych typów rolniczych w tworzeniu Standardowej Produkcji (SO) dominowały trzy z nich, tj. uprawy polowe, krowy mleczne i zwierzęta trawożerne). Łącznie wytworzyły prawie 77% wartości SO. Udział typu mieszanego w tworzeniu SO wynosił 13,5%, a upraw trwałych 7,8 (patrz: Wykres 2.1-4).

Wykres 2.1-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych

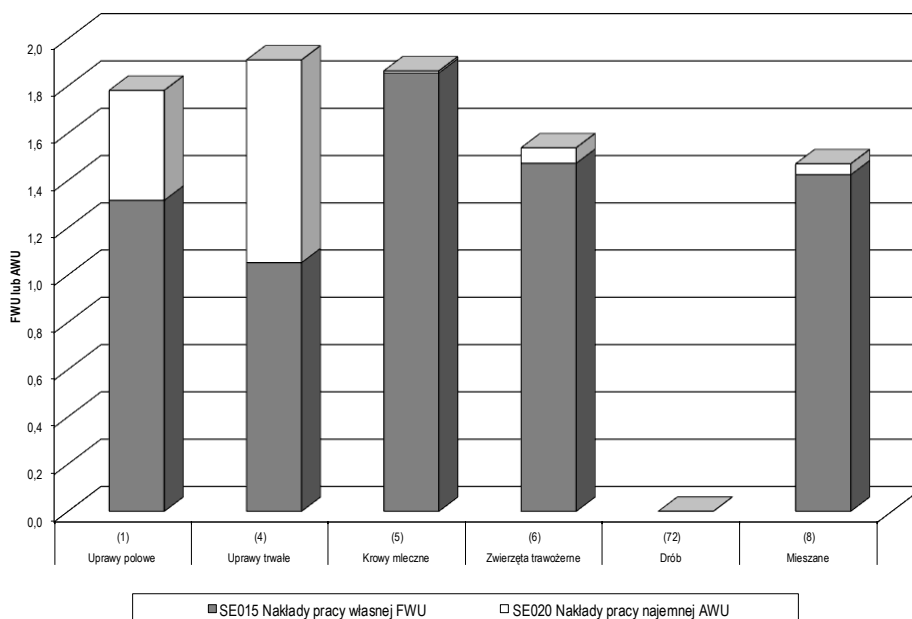

2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

Średnie nakłady pracy w poszczególnych typach rolniczych wahały się od około 1,5 do 1,9 jednostek przeliczeniowej pracy (AWU). Najwyższe nakłady poniesiono w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych i produkcji mleka krowiego – około 1,9 AWU. W gospodarstwach specjalizujących w uprawach polowych poziom nakładów

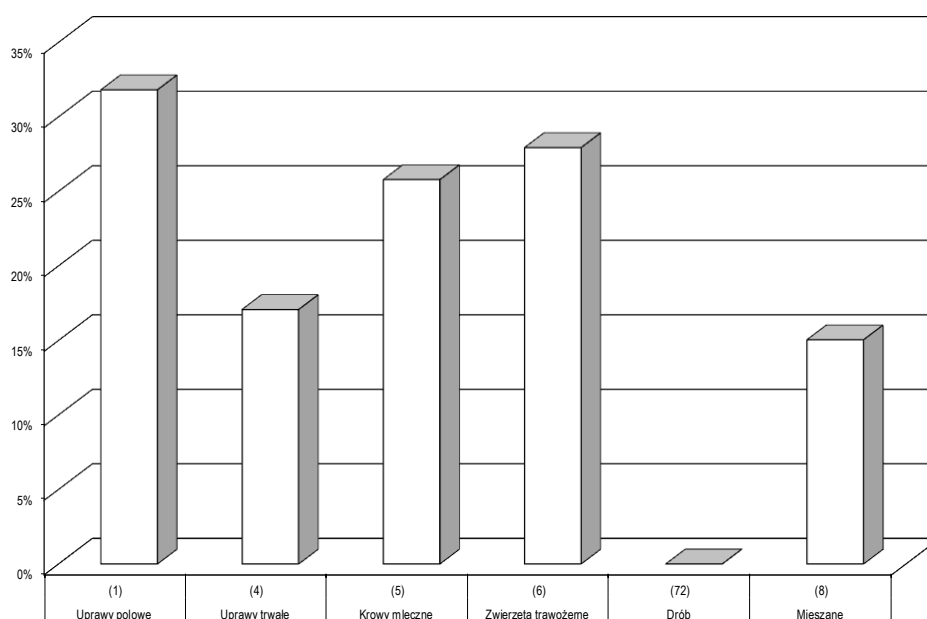
pracy był na poziomie około 1,8 AWU. W typie mieszanym i zwierzęta trawożerne zanotowano po około 1,5 jednostki AWU. Z najmniejszej siły roboczej korzystano głównie w gospodarstwach z uprawami polowymi i trwałymi, w których stanowiła ona odpowiednio 26 i 45% łącznych nakładów pracy (patrz: Wykres 2.1-5). W znikomym stopniu korzystano z pracy najmniejszej w pozostałych typach rolniczych.

Wykres 2.1-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

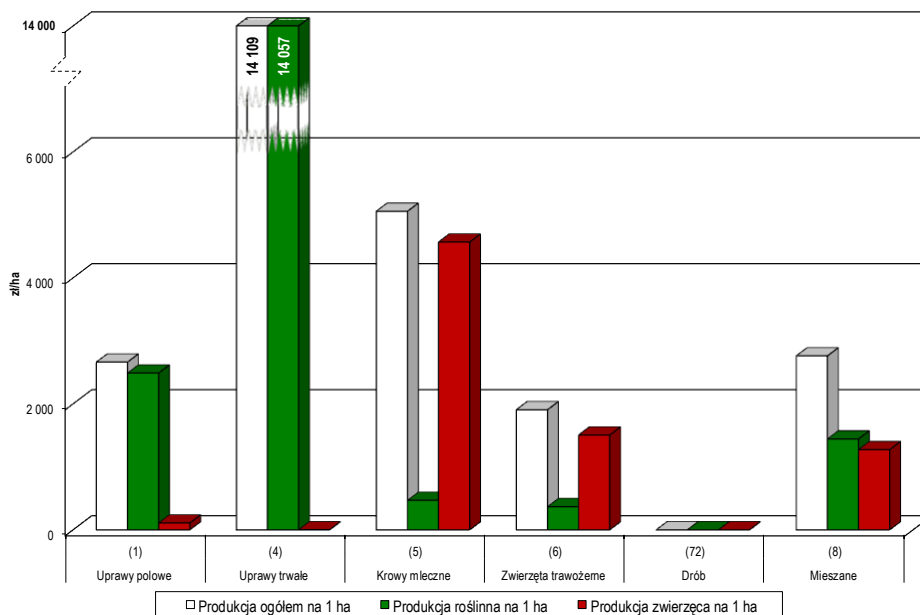
W strukturze własnościowej użytków rolnych przeważała ziemia własna. Największy udział gruntów dodzierżawionych wystąpił w typie uprawy polowe (32%). W gospodarstwach o specjalizacji zwierzęcej, tj. krowy mleczne i zwierzęta trawożerne ich udział wynosił odpowiednio 26 i 28% w całkowitych użytkach rolnych. Najmniej korzystano z ziemi dodzierżawionej w gospodarstwach z produkcją owoców i mieszaną (ok.17 i 15%) (patrz: Wykres 2.1-6).

Wykres 2.1-6   Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych

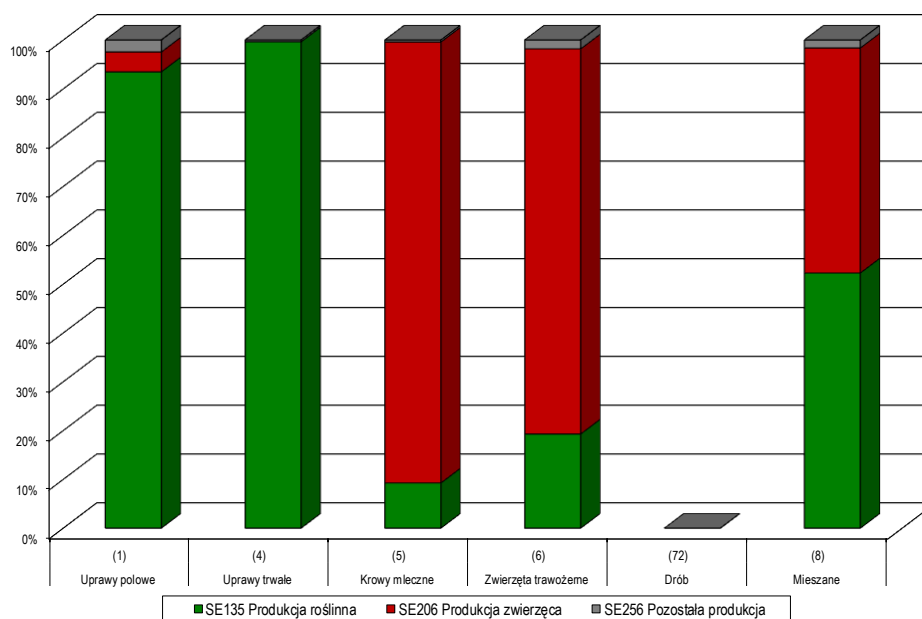
W populacji gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN w roku 2020 najwyższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych. Realizowano tu prawie wyłącznie produkcję roślinną. Jej poziom w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (UR) był prawie identyczny jak poziom produkcji ogółem i wynosił około 14,1 tys. zł (patrz: Wykres 2.1-7). Podobnie w gospodarstwach z uprawami polowymi produkcja roślinna była głównym składnikiem produkcji ogółem i wynosiła około 2,5 tys. zł/ha. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt w produkcji ogółem dominowała produkcja zwierzęca, ale obydwa typy różniły się znacznie co do wartości produkcji. W typie krowy mleczne produkcja ogółem na 1 ha UR wynosiła około 5 tys. zł, a zwierzęca około 4,5 tys. zł. Natomiast w typie zwierzęta trawożerne uzyskana produkcja ogółem jak i zwierzęca była około 3-krotnie niższa niż w przypadku bydła mlecznego. Produktywność ziemi w gospodarstwach z chowem zwierząt trawożernych była na najniższym poziomie spośród wszystkich typów rolniczych. W przypadku gospodarstw z produkcją mieszaną produkcja ogółem wynosiła średnio około 2,8 tys. zł.

Wykres 2.1-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

Struktura produkcji ogółem wynika ze specjalizacji. W działalności gospodarstw z uprawami trwałymi produkcja roślinna stanowiła prawie 100% wartości produkcji ogółem, a w polowych około 93%. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt produkcja ogółem zdominowana była przez produkcję zwierzęcą; w typie krowy mleczne w 90%, a w typie zwierzęta trawożerne w 79%. Natomiast w gospodarstwach mieszanych udział produkcji roślinnej był tylko o około 6 p.p. wyższy niż udział produkcji zwierzęcej. Symboliczny wymiar w produkcji ogółem miała produkcja pozostała⁷ we wszystkich typach rolniczych (patrz: Wykres 2.1-8).

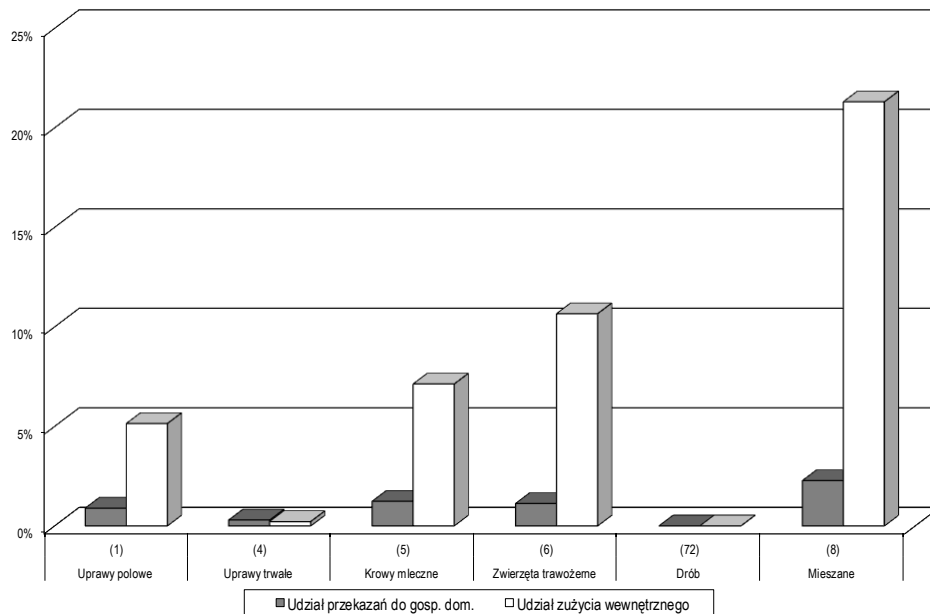
⁷ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrotowych, pozostałe produkty i przychody.

Wykres 2.1-8   Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych

Część wytworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych w gospodarstwie rolnym przekazywana jest do działalności operacyjnej oraz na potrzeby rodziny. Materiał do produkcji często pochodzi z własnego gospodarstwa, zwłaszcza nasiona i pasze dla zwierząt. Największym poziomem zużycia wewnętrznego tj. około 1/5 wartości produkcji charakteryzowały się gospodarstwa z produkcją mieszaną. Na potrzeby gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt systemem wypasowym wykorzystano około 11% produkcji i około 7% na potrzeby gospodarstw mlecznych. W gospodarstwach polowych zużyto 5% własnych produktów. Specyfika gospodarstw z uprawami trwałymi wymaga na ogół pozyskania materiałów do produkcji z zewnątrz gospodarstwa, stąd wielkość zużycia stanowi ułamek procenta, podobnie jak przekazywane produkty z własnego gospodarstwa na potrzeby rodziny. Największy udział przekazywanych produktów był w gospodarstwach mieszanych, w których wynosił około 2% wartości produkcji (patrz: Wykres 2.1-9).

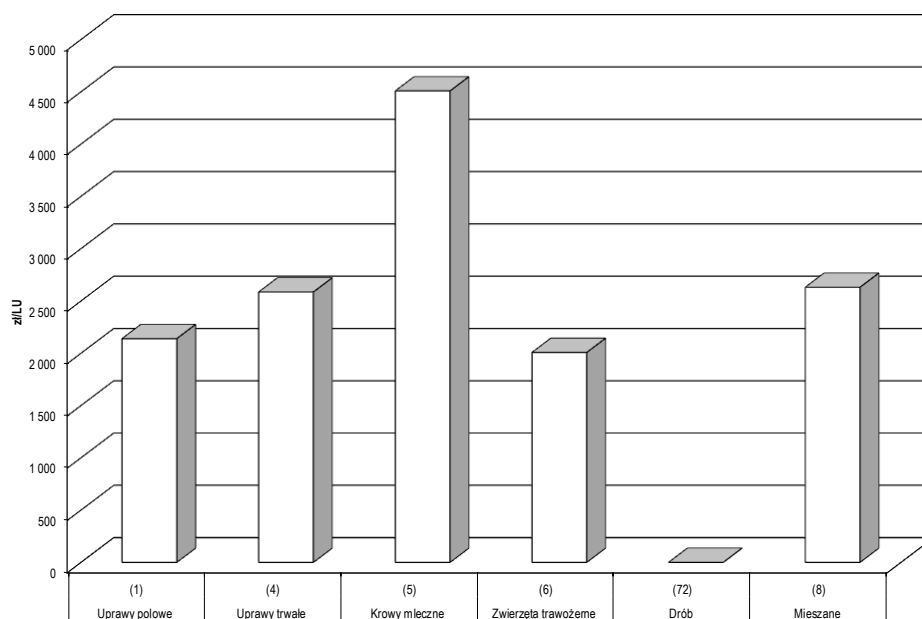

Wykres 2.1-9   **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

Wartości produkcji zwierzęcej między typami o specjalizacji zwierzęcej różniły się ponad 2-krotnie w przeliczeniu na jednostkę LU. W przypadku gospodarstw z krowami mlecznymi wartość ta wynosiła 4 508 zł/LU, a w przypadku zwierząt żywionych systemem wypasowym tylko 2 007 zł/LU (patrz: Wykres 2.1-10). Około 2 600 zł produkcji zwierzęcej uzyskano w typie mieszanym. W gospodarstwach dwóch typów roślinnych pogłowie zwierząt było niewielkie, ale średnia wartość produkcji na 1 LU wynosiła w tych jednostkach od 2 100 zł (gospodarstwa polowe) do 2 600 zł/LU (uprawy trwałe).

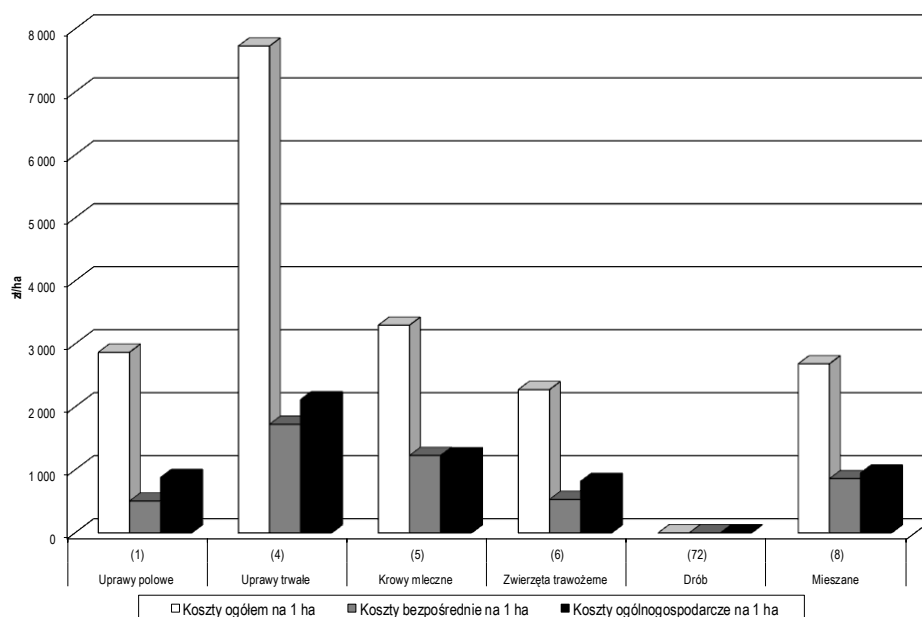
Wykres 2.1-10   **Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych**

Koszty ogółem poniesione na wytworzenie produkcji ekologicznej z 1 ha UR były zależne od specjalizacji. Najwyższe, ponad 7 700 zł, były w gospodarstwach z uprawami trwałymi, a w drugim typie roślinnym, czyli w uprawach polowych wynosiły 2 870 zł/ha. Koszty w gospodarstwach ze specjalizacją zwierzęcą różniły się o około tysiąc złotych; wynosiły mianowicie około 3 300 zł w gospodarstwach mlecznych i około 2 300 zł w gospodarstwach ze zwierzętami trawożernymi. Na poziomie 2 700 zł były w gospodarstwach z mieszanym systemem produkcji. Zatem najniższe koszty ogółem na 1 ha UR poniesiono w przypadku zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-11).

○ poziomie produkcji decydują głównie koszty bezpośrednie, które jak wskazuje Wykres 2.1-11 kształtowały się na niskim poziomie. Najwyższe (1 723 zł/ha UR) poniesiono w typie uprawy trwałe i krowy mleczne (1 227 zł/ha UR). Z kolei w gospodarstwach z uprawami polowymi i zwierzętami trawożernymi koszty bezpośrednie wynosiły po około 500 zł/ha, a w mieszanych 860 zł/ha. Od jednostkowych kosztów bezpośrednich wyższe były koszty ogólnogospodarcze. Jedynie w typie krowy mleczne obydwa te rodzaje kosztów były na zbliżonym poziomie. Najwyższe koszty ogólnogospodarcze na 1 ha poniesiono w typie uprawy trwałe (2 114 zł/ha).

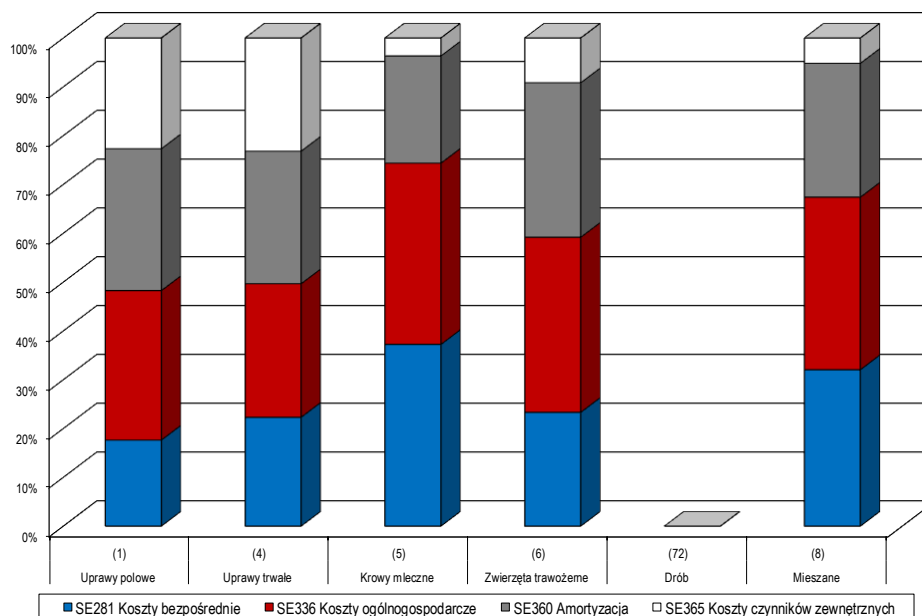
Wykres 2.1-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

Poziom poszczególnych składników kosztów odzwierciedlony jest w strukturze kosztów ogółem. Najniższy udział kosztów bezpośrednich (około 18%) zaznaczył się w typie uprawy polowe, a najwyższy z kolei w typie krowy mleczne (37,2%). Prawie 1/3 kosztów ogółem stanowiły koszty bezpośrednie w gospodarstwach mieszanych. Na tle innych składników kosztów ogółem w gospodarstwach ekologicznych wyróżniały się koszty ogólnogospodarcze. W typach rolniczych takich jak krowy mleczne, zwierzęta trawożerne i typ mieszany koszty te

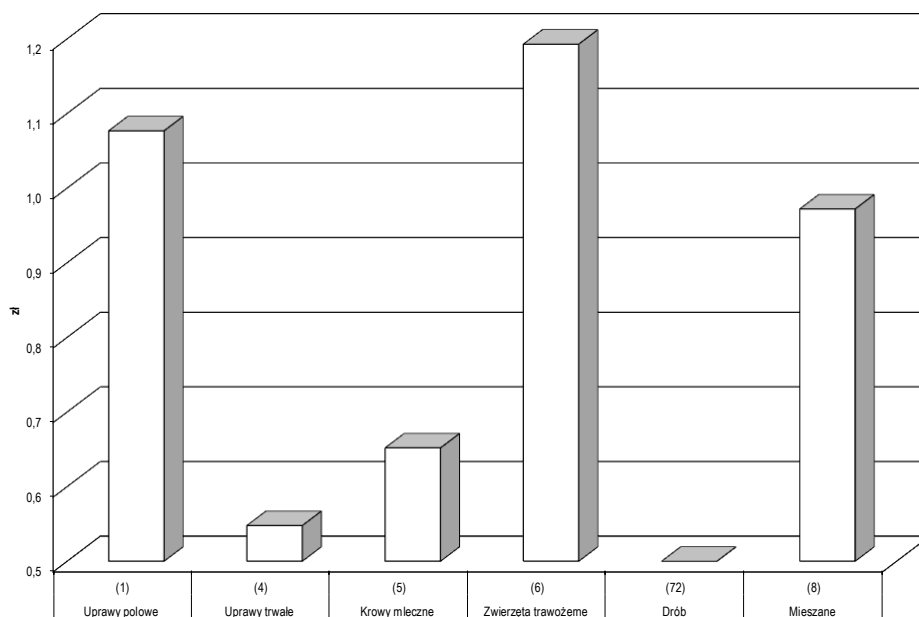
lokowały się w przedziale około 35-37% wartości kosztów ogółem; w gospodarstwach polowych i sadowniczych były o kilka punktów procentowych niższe. Koszty amortyzacji zaś, z wyjątkiem typu krowy mleczne, stanowiły od około 27 do 32%. W gospodarstwach z produkcją polową i z produkcją owoców znaczny był udział kosztów czynników zewnętrznych – około 23% w kosztach ogółem. Jest to wynikiem poniesienia dość wysokich kosztów wynagrodzenie w tych gospodarstwach w porównaniu do pozostałych typów gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-12). W pozostałych trzech typach rolniczych wynosiły one tylko od 4 do 9% wartości kosztów ogółem.

Wykres 2.1-12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

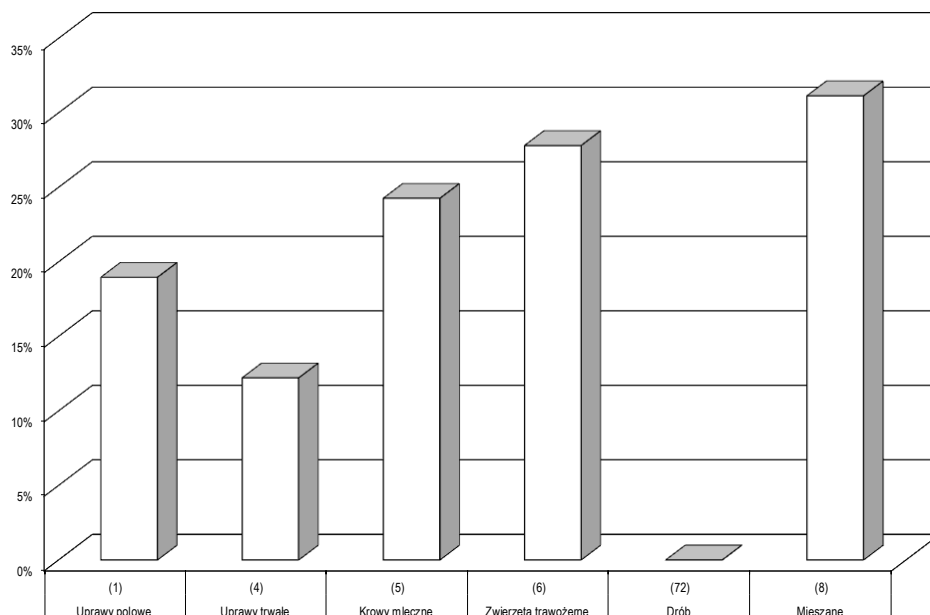
Efektywność produkcji (bez dopłat) charakteryzuje koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem. W roku 2020 w gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych oraz polowych poniesiono straty w procesie produkcji, a koszt wytworzenia 1 zł produkcji wynosił odpowiednio 1,19 zł i 1,08 zł. Poziomą produkcję w gospodarstwach mieszanych zaledwie zrównoważył poniesione koszty. Jedynie w gospodarstwach mlecznych i z uprawami trwałymi działalność operacyjna była efektywna, a koszt wytworzenia 1 zł produkcji wynosił odpowiednio 0,65 zł i 0,55 zł (patrz: Wykres 2.1-13).

Wykres 2.1-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

Udział kosztów bezpośrednich w wartości produkcji gospodarstw ekologicznych wahał się od 12 do 31%. Najmniej stanowił w gospodarstwach z uprawami polowymi, a najwięcej w typie mieszanym (patrz: Wykres 2.1-14).

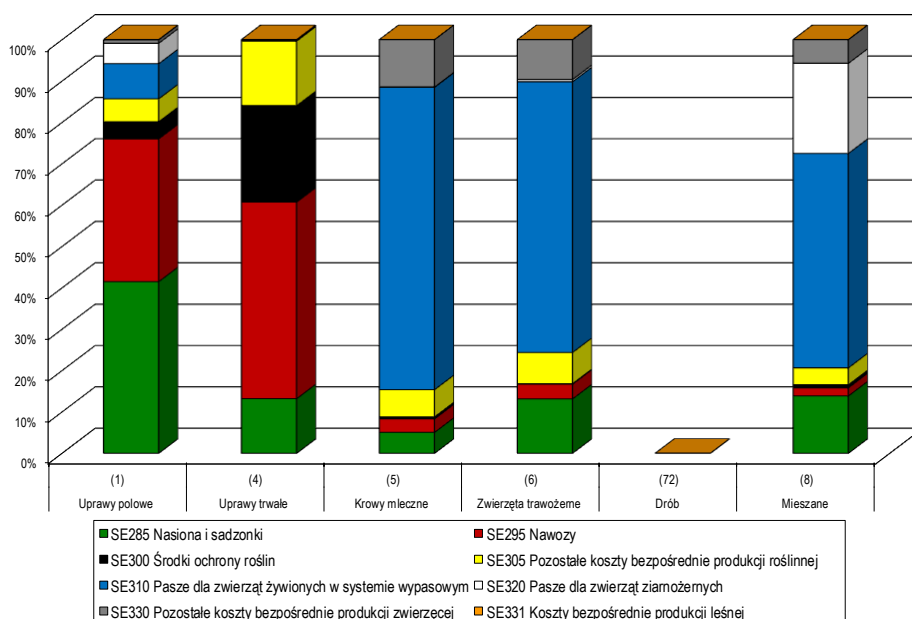
Wykres 2.1-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

Jak wskazuje Wykres 2.1-15 struktura kosztów bezpośrednich była zróżnicowana w zależności od kierunku produkcji. W przypadku upraw polowych 42% kosztów bezpośrednich stanowiły koszty materiału siewnego, a 35% koszty nawozów. Z kolei

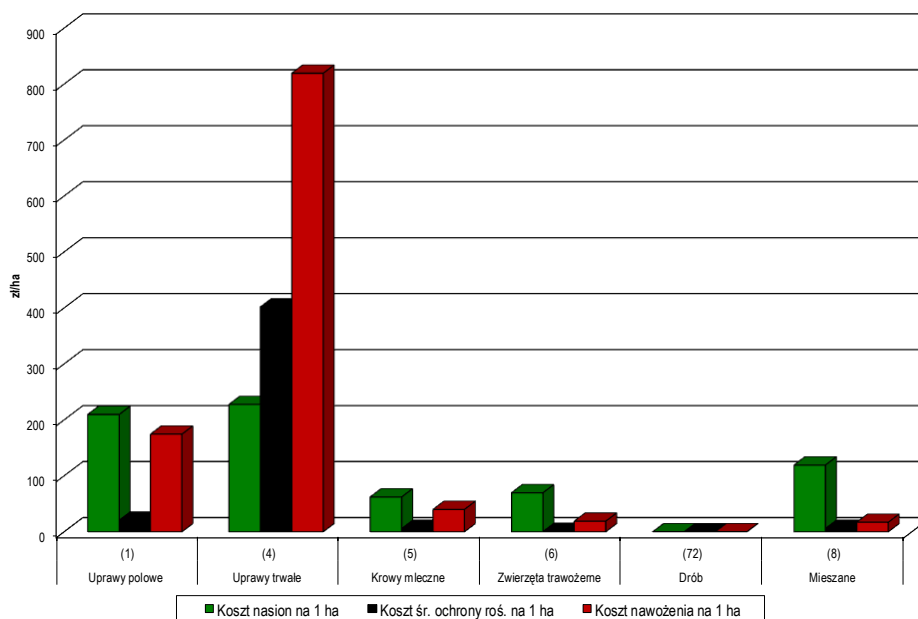
w uprawach trwałych większość kosztów bezpośrednich stanowiły nawozy (48%) oraz środki ochrony roślin (23%). W gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej i mieszanych większość kosztów bezpośrednich poniesiono na zabezpieczenie pasz dla bydła opasowego i mlecznego. Udział pasz w typie krowy mleczne stanowił 73% i prawie 66% w typie zwierzęta żywione systemem wypasowym. Zwierzęta ziarnożerne występowały głównie w gospodarstwach mieszanych; a koszt pasz w tej grupy zwierząt stanowił około 22% kosztów bezpośrednich.

Wykres 2.1-15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

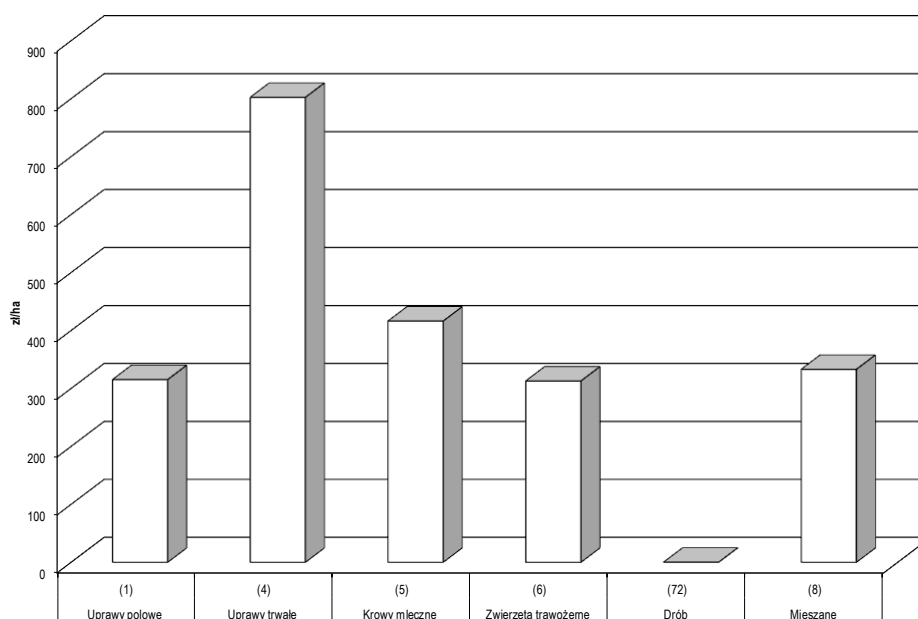
○ wydajności produkcji, zwłaszcza roślinnej, decydują w dużym stopniu nakłady zastosowanych środków plonotwórczych. Gospodarstwa ekologiczne występujące w systemie rachunkowości Polskiego FADN charakteryzuje niski poziom zużycia nawozów i środków ochrony roślin. Przekłada się to na niskie obciążenie kosztami ich zużycia w przeliczeniu na hektar użytków rolnych. W gospodarstwach prowadzących produkcję zwierzęcą (typ mieszany, krowy mleczne i zwierzęta trawożerne) koszt zakupu nawozów wynosił od 17 do 40 złotych. Wykorzystywane są tu zapewne zasoby nawozów naturalnych, pochodzących od własnych zwierząt, co sprzyja dążeniu do zrównoważenia produkcji, obniżenia kosztów, poprawy jakości gleby. W nielicznych gospodarstwach w/w typów stosowano środki ochrony roślin, co przełożyło się na znikomy średni wynik kosztów ochrony. Jedynie w typie uprawy trwałe koszt nawożenia był stosunkowo wysoki i wynosił nieco ponad 800 zł, a koszt ochrony około 400 zł/ha UR (patrz: Wykres 2.1-16).

Wykres 2.1-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

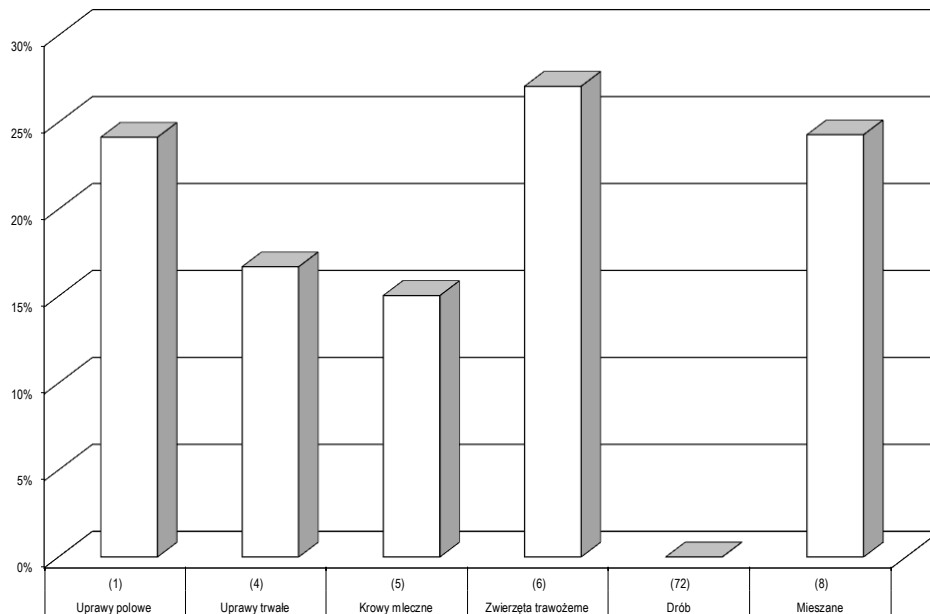
Wykres 2.1-17 ilustruje koszt energii poniesiony na jednostkę powierzchni użytków rolnych. Pojęcie energii obejmuje w tym wypadku energię elektryczną i paliwa. Koszty te były dość wyrównane w trzech typach rolniczych, tj. w uprawach polowych, zwierzętach trawożernych oraz mieszanym i wynosiły około 300-330 zł/ha UR. W chowie krów mlecznych ukształtowały się na poziomie około 400 zł/ha, a najwięcej, czyli 802 zł/ha wynosiły w gospodarstwach z uprawami trwałymi.

Wykres 2.1-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

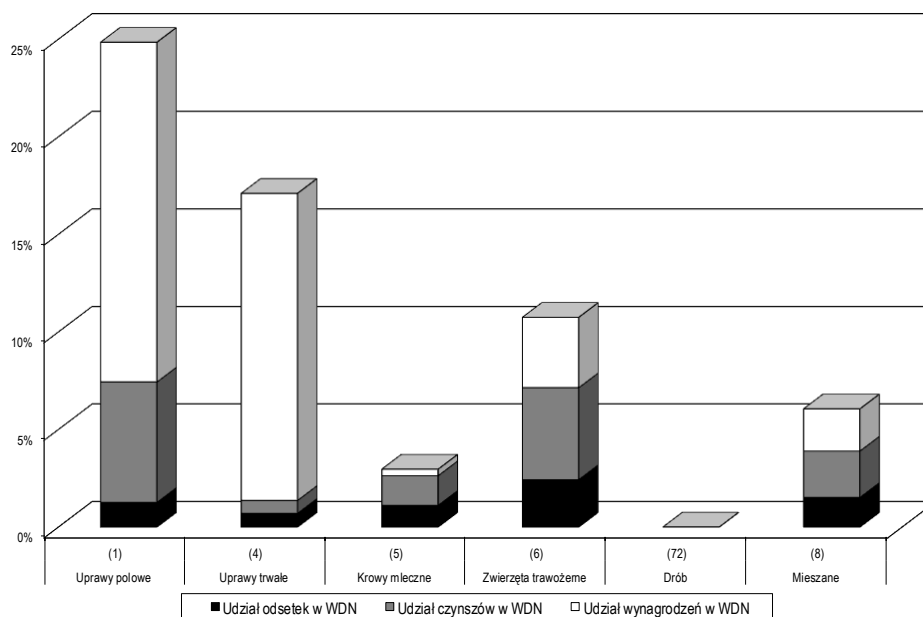
W 2020 roku udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wahał się od 15 do około 27%. Najwyższy udział dotyczył typu zwierzęta trawożerne, a najniższy gospodarstw mlecznych (patrz: Wykres 2.1-18).

Wykres 2.1-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

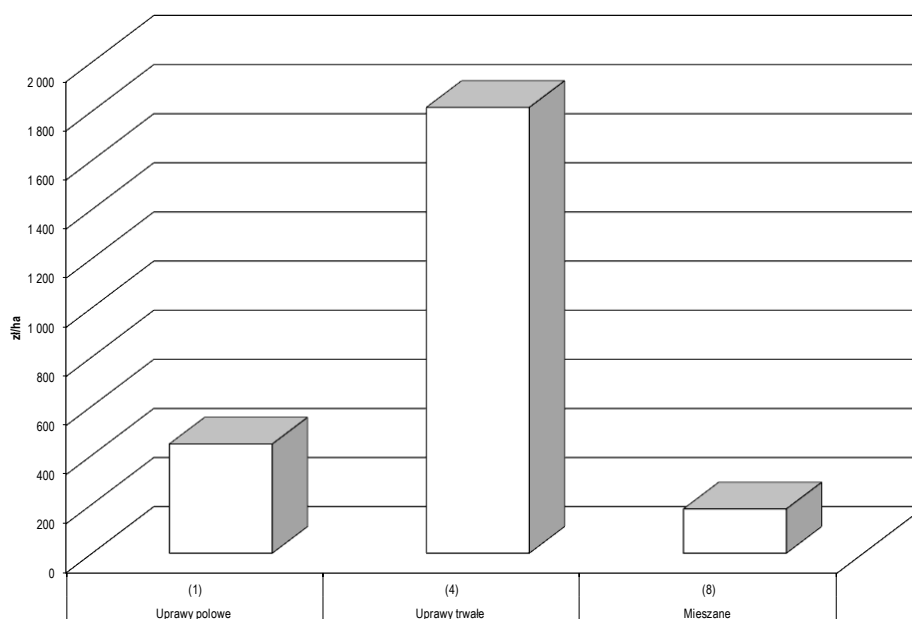
Wartość dodana netto (WDN) stanowi opłatę za wykorzystane do działalności wszystkie czynniki produkcji, własne i obce. Im mniejsze obciążenie obcymi czynnikami wytwórczymi tym wartość dodana jest bliższa wartości dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Wśród badanych gospodarstw ekologicznych w 2020 roku środki finansowe przeznaczone na opłatę obcych czynników wytwórczych wykorzystano w największym stopniu w typach uprawy trwałe i polowe, głównie jako wynagrodzenie za pracę (patrz: Wykres 2.1-12). W konsekwencji w tych gospodarstwach udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto wynosił odpowiednio 17,1 i 24,8%. W gospodarstwach z uprawami trwałymi koszty pracy stanowiły aż 92% kosztów czynników zewnętrznych, tym samym opłata pracy była bardzo ciężącym składnikiem kosztów. W uprawach polowych udział kosztów wynagrodzeń w kosztach czynników zewnętrznych wynosił 70% (patrz: Wykres 2.1-19).

Wykres 2.1-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych

Zróznicowanie struktury produkcji roślinnej w gospodarstwach nastawionych na uprawy roślinne miało odzwierciedlenie w wartości kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.1-20). Najwyższe koszty bezpośrednie poniesiono w gospodarstwach z uprawami trwałymi (1 815 zł/ha). W gospodarstwach polowych wynosiły średnio 444 zł/ha, a w typie mieszanym 180 zł/ha.

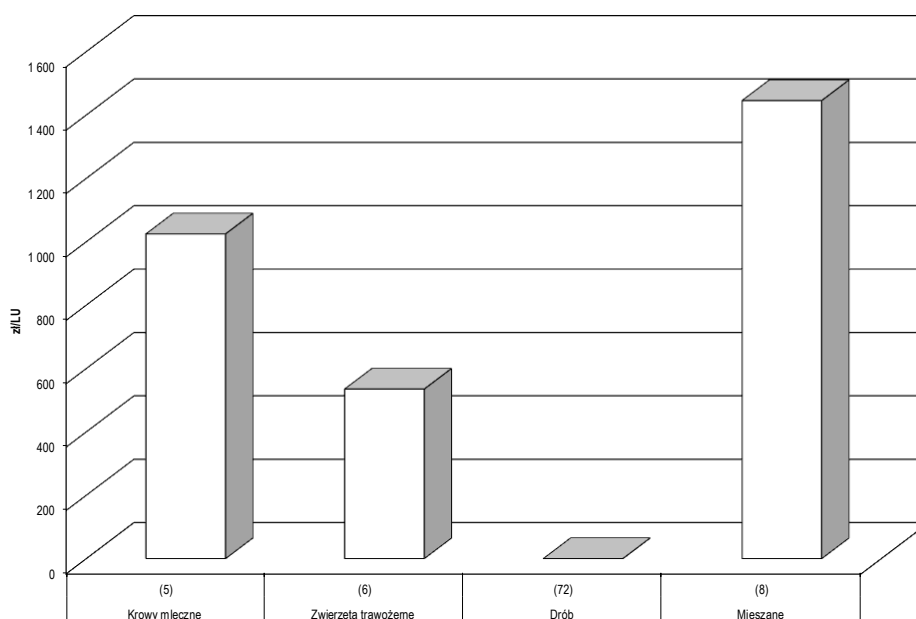
Wykres 2.1-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych

Jednostkowe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w typie krowy mleczne były około 2 - krotnie wyższe niż w typie zwierzęta trawożerne; w chowie krów mlecznych kształtowały się na poziomie 1 024 złotych na LU. Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w tych gospodarstwach to głównie koszty pasz, w tym objętościowych. Wyższy niż w w/w typach rolniczych koszt chowu zwierząt w gospodarstwach z działalnością mieszaną (1 445 zł/LU), wynika ze znacznego udziału zwierząt ziarnożernych, karmionych paszami z zakupu, zwłaszcza drobiu (patrz: Wykres 2.1-21).

Wykres 2.1-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

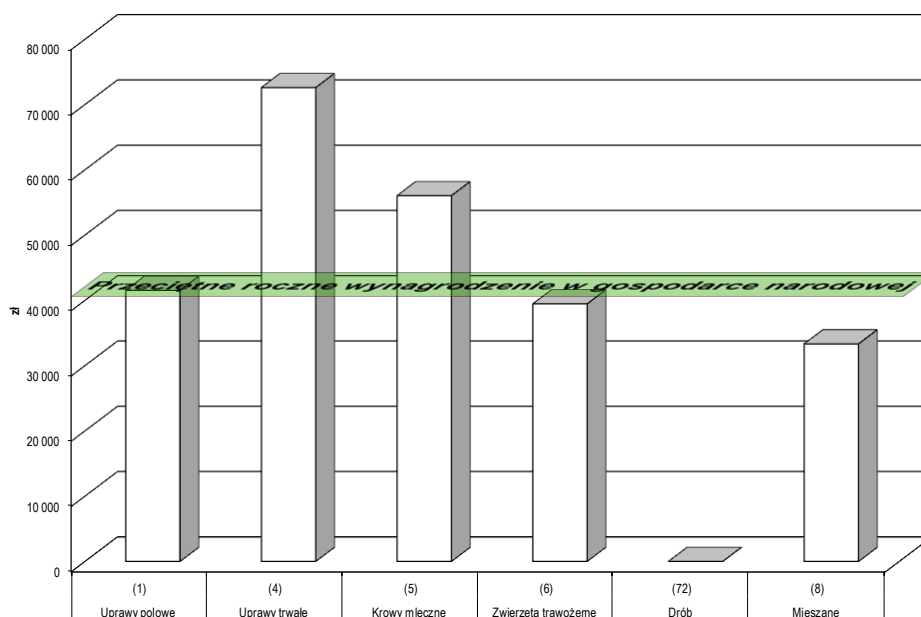

Wykres 2.1-22 przedstawia wartość dodaną netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną ogółem według typów rolniczych. W 2020 roku w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych i krowach mlecznych średnia wartość tego wskaźnika przekroczyła znacząco poziom przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej⁸, odpowiednio o 31 tys. zł w gospodarstwach sadowniczych i o 14 tys. zł w gospodarstwach mlecznych. Natomiast gospodarstwa z uprawami polowymi wypracowały WDN na AWU na poziomie niemal zrównanym ze średnim wynagrodzeniem netto (41 518 zł), a gospodarstwa prowadzące chów zwierząt trawożernych uzyskały wynik tylko o około 2 tys. zł niższy od przeciętnego średniego wynagrodzenia netto. W roku 2020 tylko gospodarstwa z mieszanym systemem produkcji odbiegały znacząco poziomem WDN/AWU od tego średniego wskaźnika dla kraju, uzyskując około 8 tys. zł mniej na AWU.

⁸ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to, kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

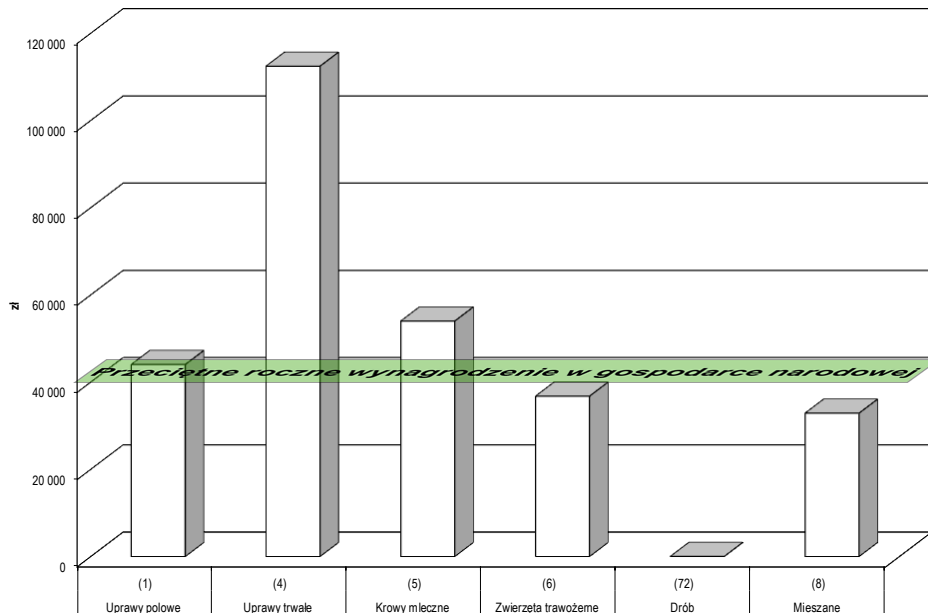
Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 42 062 zł w 2020 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS.

Wykres 2.1-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

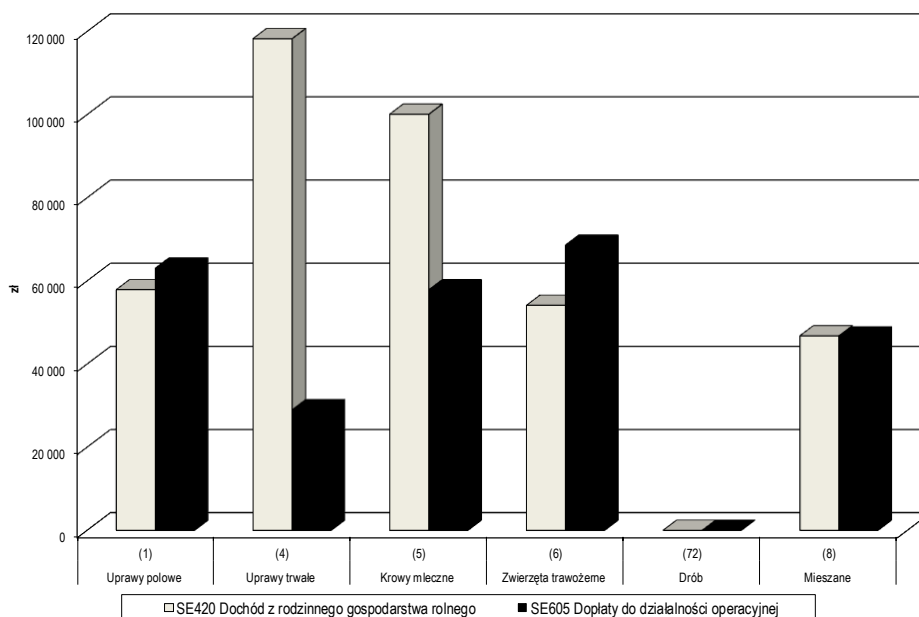
Wykres 2.1-23 prezentuje dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) według typów rolniczych w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny rolnika (FWU). Zestawienie to uwzględnia tylko dane z tych gospodarstw, w których wystąpiły nakłady pracy nieopłaconej. Podobnie jak w przypadku wartości dodanej netto również DzRGR był wyższy od przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w typach uprawy trwałe i krowy mleczne. Wyjątkowo w gospodarstwach sadowniczych DzRGR na FWU był prawie 3-krotnie wyższy od przeciętnego wynagrodzenia netto w kraju i wynosił 112 417 zł. Natomiast w gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych i mieszanych ta nadwyżka ekonomiczna była niższa od wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej - wynosiła niespełna 37 tys. zł w przypadku chowu zwierząt systemem wypasowym i prawie 33 tys. w podmiotach z mieszanym systemem produkcji.

Wykres 2.1-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego jest wynikiem działalności operacyjnej i jest uzupełniany o dopłaty. Z badań rachunkowości Polskiego FADN wiadomo, że ich udział często jest warunkiem funkcjonowania gospodarstwa ekologicznego, zwłaszcza, że na ogół dysponują one słabszymi jakościowo glebami. Ogranicza to poziom i jakość produkcji rolniczej, a dodatkowo niskie nakłady środków plonotwórczych nie sprzyjają wynikom produkcyjnym. W rezultacie dopłaty są dużym wsparciem dla producentów ekologicznych. W 2020 roku dopłaty rekompensowały znaczną część kosztów w gospodarstwach z produkcją bydła opasowego; ale również uzupełniały koszty w typie uprawy polowe. W gospodarstwach z bydłem trawożernym udział dopłat do działalności operacyjnej wynosił prawie 127%, a w polowych 109% w DzRGR. Również gospodarstwa mieszane były w trudnej sytuacji ekonomicznej z uwagi na fakt, że ich nadwyżka ekonomiczna była równoznaczna z sumą pozyskanych dopłat (patrz: Wykres 2.1-24). Jedynie ukierunkowanie gospodarstw na uprawy trwałe oraz krowy mleczne było opłacalne, dochodowe i niezależne od finansowania zewnętrznego.

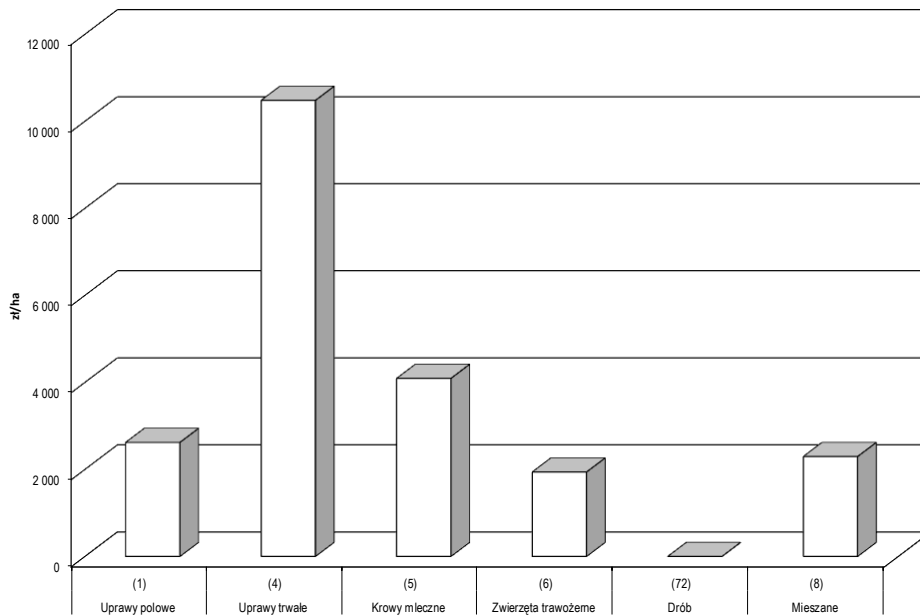
Wykres 2.1-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

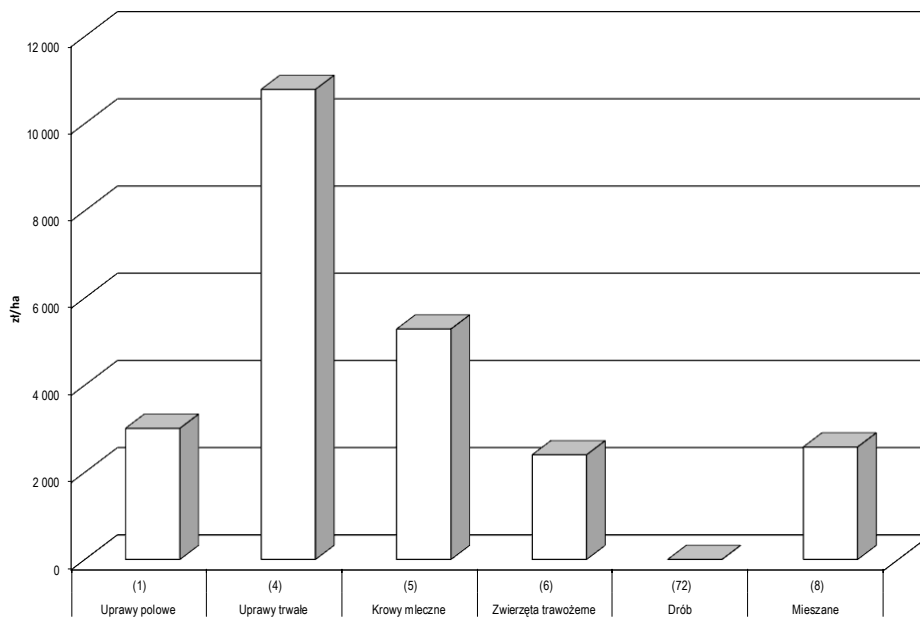
Wartość dodana netto (WDN) na 1 ha UR była zróżnicowana między typami rolniczymi; podobnie jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR). WDN jest liczona na 1 ha powierzchni użytków rolnych ogółem, a DzRGR na 1 ha powierzchni użytków rolnych własnych. Im wyższy udział ziemi dodzierżawionej tym większe różnice między tymi dwoma wskaźnikami, ponieważ przychody z tytułu użytkowania obcej ziemi znacznie przewyższają koszty dzierżawy. Wynik tych wskaźników zależy jednak przede wszystkim od poziomu nadwyżki ekonomicznej uzyskanej w gospodarstwie.

W roku 2020 we wszystkich prezentowanych typach rolniczych gospodarstw ekologicznych rolnicy uzyskali wyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha UR własnych od WDN na 1 ha UR ogółem. Różnica wynosiła od około 300 do 500 zł w poszczególnych typach, z wyjątkiem gospodarstw z uprawami trwałymi, w których DzRGR był wyższy o około 1 200 zł (patrz: Wykres 2.1-25 i Wykres 2.1-26).

Wykres 2.1-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

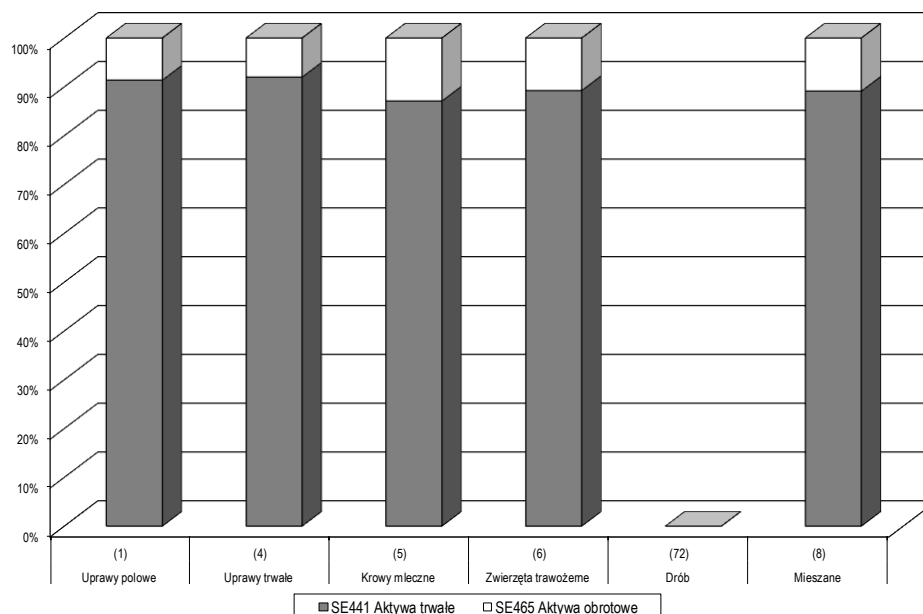
Wykres 2.1-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych

W strukturze aktywów wszystkich typów rolniczych dominowały aktywa trwałe. Ich udział stanowił średnio od 87 do 92%. Wysoki udział tych środków wynika ze specyfiki organizacji produkcji gospodarstw rolnych. Aktywa trwałe obejmują oprócz budynków, maszyn, środków transportu także ziemię i nasadzenia trwałe. Od 2010 roku ziemia w Polskim FADN wyceniana jest na podstawie deklarowanej przez rolnika kwoty, za którą byłby skłonny kupić własną ziemię. Wzrost cen ziemi w ostatnich latach wpływa istotnie na stanowisko rolników w kwestii

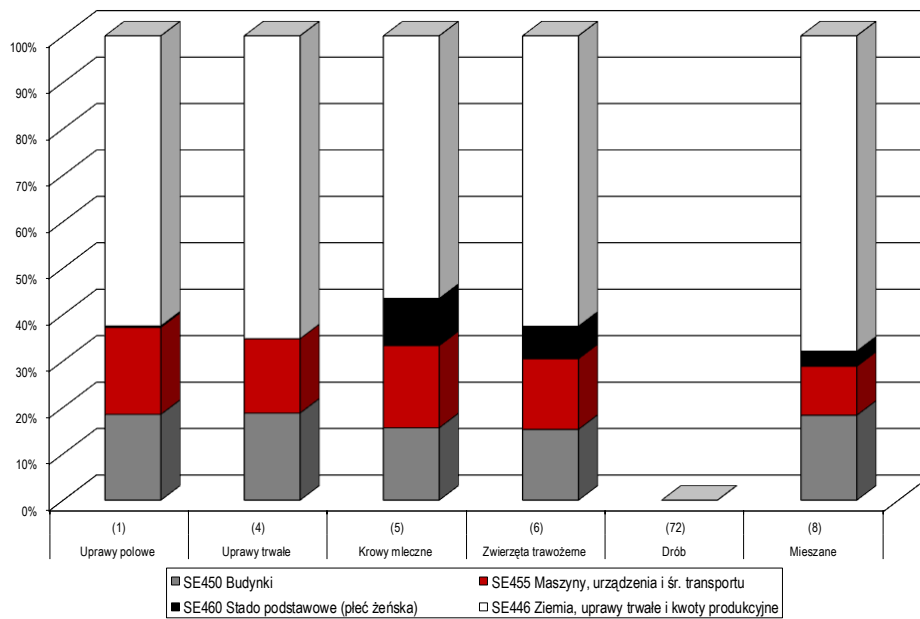
wyceny. Stąd też zarówno jej wartość, jak i udział w strukturze aktywów trwałych jest wysoki (patrz: Wykres 2.1-27).

Wykres 2.1-27 Struktura aktywów według typów rolniczych

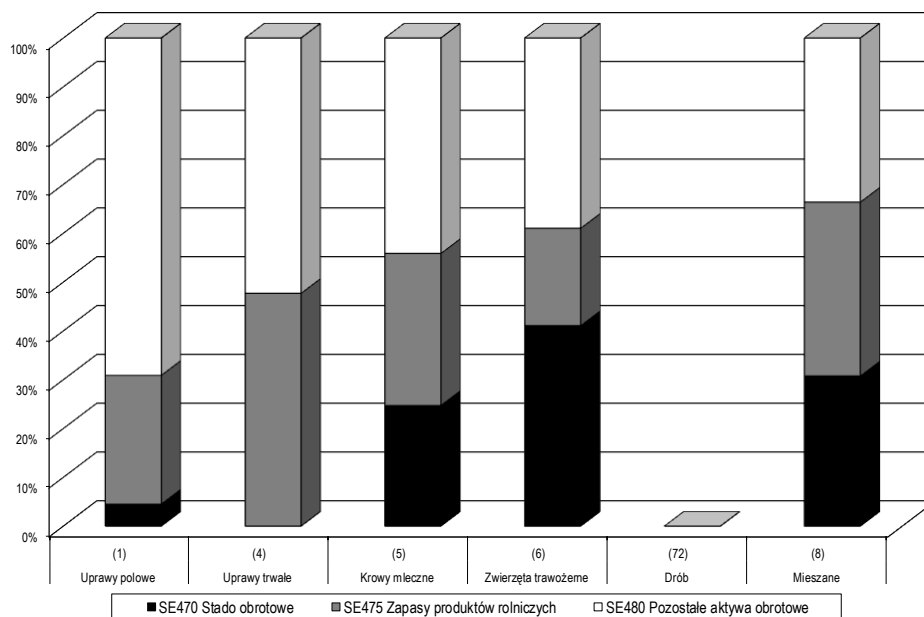
Ziemia z nasadzonymi uprawami trwałymi i kwotami produkcyjnymi miała największy udział w strukturze aktywów trwałych we wszystkich typach rolniczych. Najwięcej, prawie 68% wartości aktywów trwałych stanowił ten składnik w typie mieszanym. Od około 62 do 65% wynosił udział ziemi w gospodarstwach z uprawami polowymi, trwałymi i zwierzętami trawożernymi, a najmniej (56,6%) w gospodarstwach mlecznych. Udział maszyn i urządzeń oraz budynków był dość porównywalny w czterech typach gospodarstw z wyjątkiem mieszanego; stanowił od 15 do 19% wartości środków trwałych. W typie mieszanym udział maszyn i urządzeń był stosunkowo niski (10,5%), a udział budynków wynosił 18,3%. Stado podstawowe stanowiło 10,1% wartości aktywów trwałych w gospodarstwach mlecznych i 7% w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-28).

Wykres 2.1-28 Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych

Specyfika produkcji w poszczególnych typach rolniczych ma wpływ na strukturę aktywów obrotowych (patrz: Wykres 2.1-29). Uwagę zwraca udział pozostałych środków obrotowych, obejmujących m.in. należności krótkoterminowe, gotówkę w kasie i na rachunku bankowym. W gospodarstwach z produkcją roślinną i mleczną były one wyższe od zapasów i stada obrotowego. Udział pozostałych aktywów obrotowych w typie polowym sięgał 70% wartości aktywów obrotowych, a najniższy był w typie mieszanym (33,6%). W typie zwierzęta trawozerne największy udział miała wartość stada obrotowego (41,1%). Z kolei gospodarstwa sadownicze charakteryzowały się dość podobnym udziałem zapasów pozostawionych na następny rok gospodarczy oraz pozostałych środków obrotowych. Natomiast gospodarstwa mieszane miały dość porównywalny udział wszystkich trzech składników aktywów obrotowych.

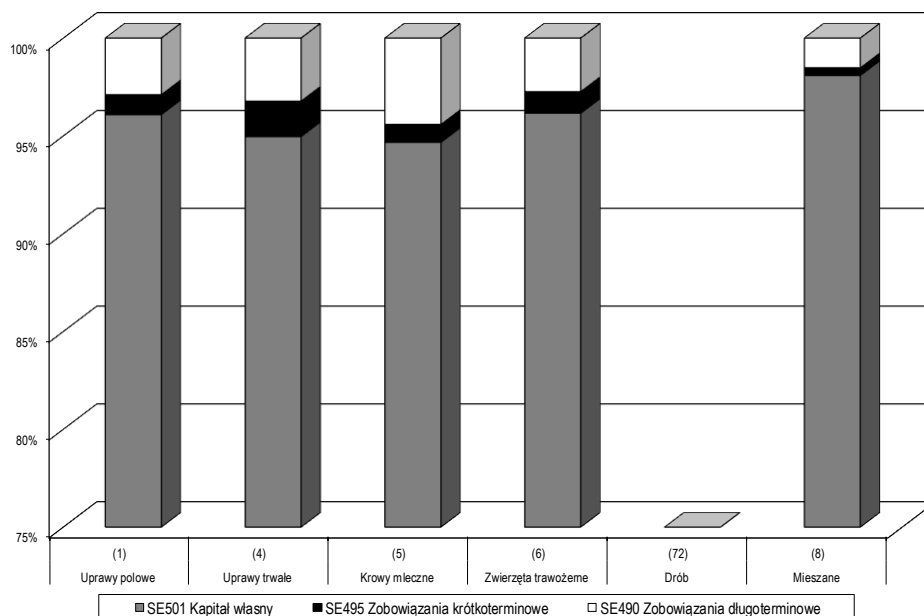
Wykres 2.1-29 Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych

Gospodarstwa ekologiczne funkcjonowały głównie w oparciu o kapitał własny, który stanowił od 95 do 98% wartości pasywów ogółem (patrz: Wykres 2.1-30). Należy zwrócić uwagę, że większość badanych gospodarstw to jednostki słabe pod względem ekonomicznym, co może ograniczać ich zdolności do zaciągania kredytów, a tym samym tłumaczy wysoki udział kapitału własnego w pasywach ogółem.

W zobowiązaniach ciężących na badanych gospodarstwach dominowało zadłużenie długoterminowe.

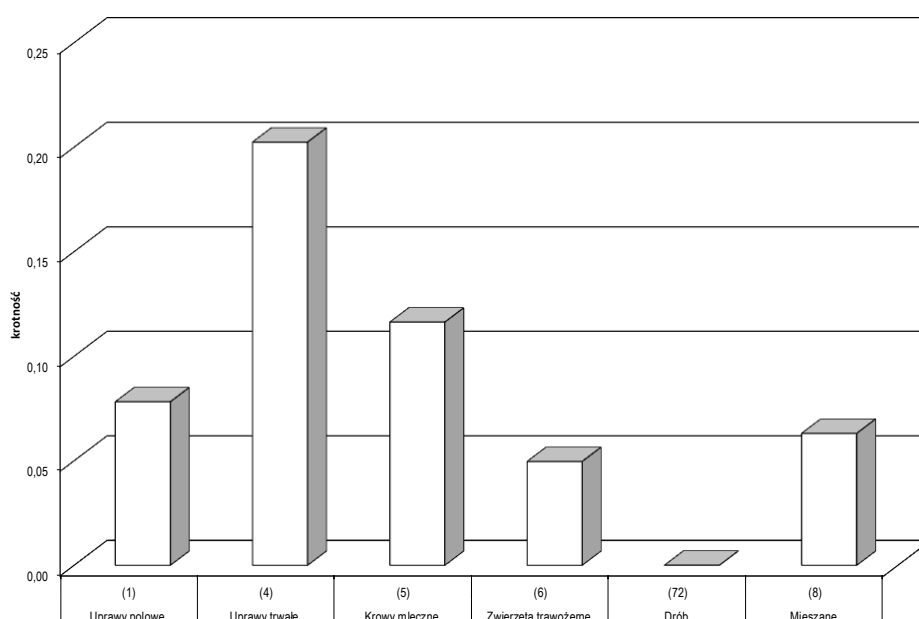
Wykres 2.1-30 Struktura pasywów według typów rolniczych

Przepływy pieniężne (2)⁹ informują o nadwyżce finansowej, która po opłaceniu działalności operacyjnej, inwestycyjnej i spłacie zadłużenia, pozostaje do dyspozycji właścicieli gospodarstwa. Poza przeznaczeniem na cele prywatne służy gromadzeniu środków pieniężnych niezbędnych do sfinansowania w przyszłości inwestycji odtworzeniowych i rozwojowych gospodarstwa rolnego. Relacja przepływów pieniężnych (2) do wartości aktywów ogółem charakteryzuje tempo zwrotu ze środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa. Najwyższym poziomem zwrotu środków w roku 2020 w badanej populacji gospodarstw ekologicznych charakteryzował się typ uprawy trwałe, a najniższym typ zwierzęta trawożerne (patrz: Wykres 2.1-31).

Wykres 2.1-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

⁹ Przepływ pieniężny (2) (SE530) - ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przepływ pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: Przepływ pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środkach trwałych + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku.

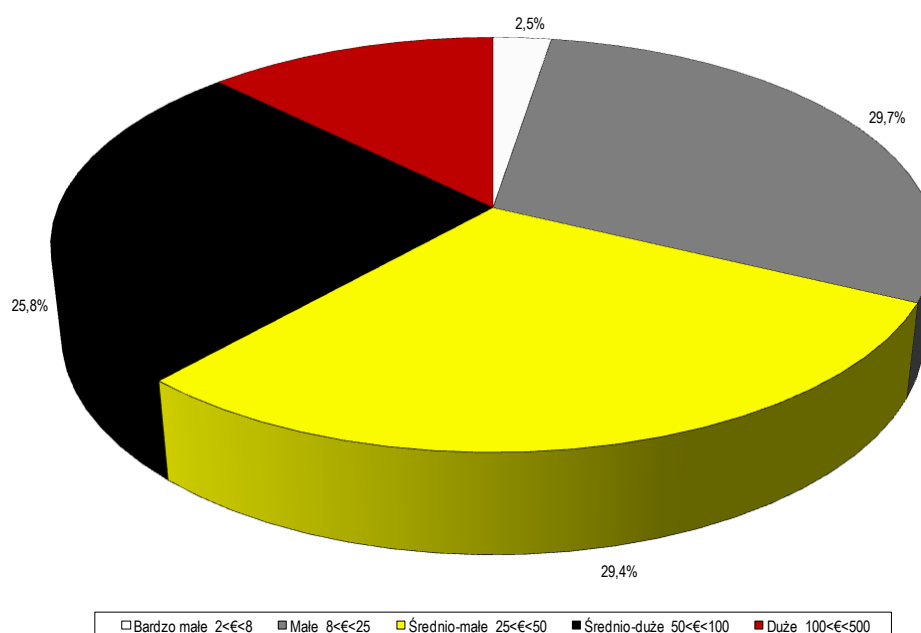
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

Certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w Polskim FADN posiadały w większości wielkość ekonomiczną nie przekraczającą 50 tys. euro Standardowej Produkcji (SO). Spośród 282 gospodarstw tylko 42 posiadało rozmiar ekonomiczny większy od wskazanego powyżej. Z tej liczby 34 gospodarstwa lokowało się w klasie średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) oraz 8 w klasie duże (od 100 do 500 tys. euro SO). Wyniki gospodarstw dużych ze względu na liczebność mniejszą niż 15 nie są publikowane. W związku z tym podano wyniki czterech klas wielkości ekonomicznej, zdefiniowanych jako bardzo małe, małe, średnio-małe i średnio-duże.

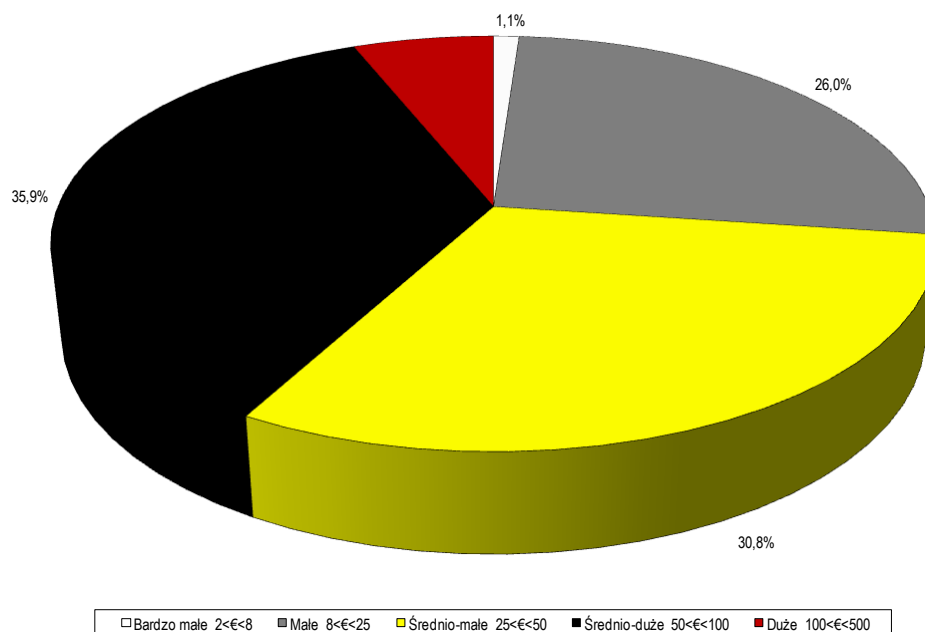
W posiadaniu gospodarstw małych, średnio-małych i średnio-dużych, pod względem wielkości ekonomicznej, znajdowało się około 85% zasobów ziemi będących w użytkowaniu 282 ekologicznych gospodarstw rolnych (patrz: Wykres 2.2-1). Tylko 2,5% ziemi było udziałem gospodarstw bardzo małych o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO.

Wykres 2.2-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

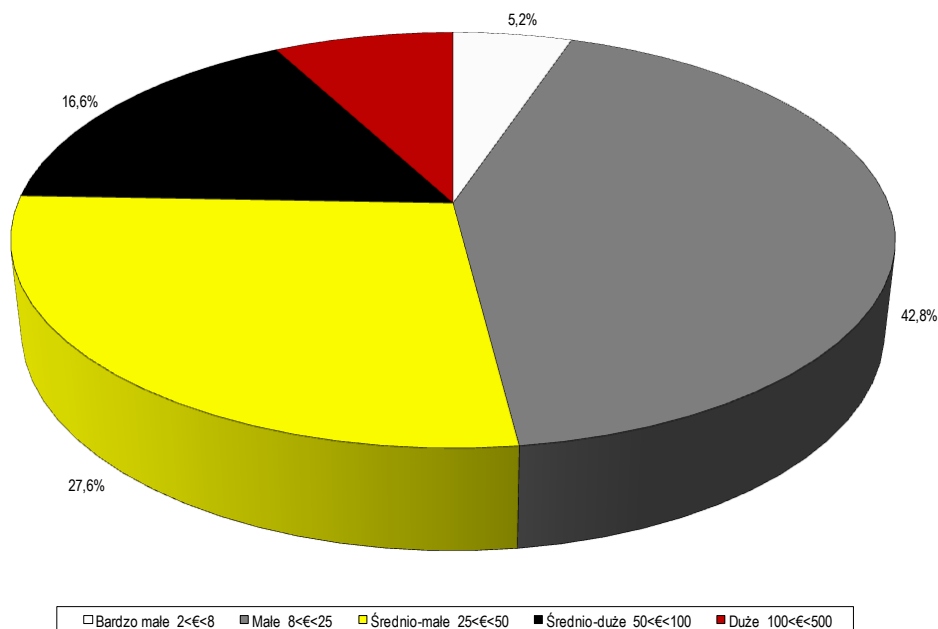

Jak wynika z danych pogłowie zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 100 tys. euro SO, stanowiąc przy tym 93% pogłowia zwierząt wszystkich gospodarstw ekologicznych (patrz: Wykres 2.2-2). W gospodarstwach reprezentujących klasę wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (małe) znajdowało się najmniej zwierząt (1,1% pogłowia).

Wykres 2.2-2   **Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)**

Wykres 2.2-3   **Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)**

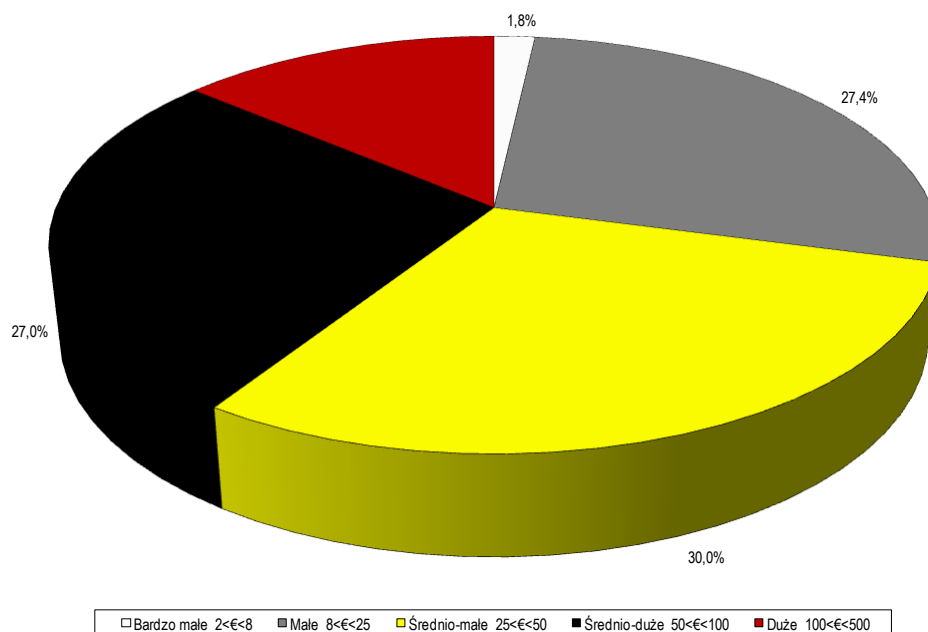

Nakłady pracy w 2020 roku skoncentrowane były w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO. Te małe pod względem ekonomicznym gospodarstwa, najliczniej reprezentowane w Polskim FADN w 2020 roku (stanowiły 51% zbioru wszystkich gospodarstw ekologicznych) skupiły 42,8% jednostek AWU. Wysoki był również udział

nakładów pracy w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO (27,6%) (patrz: Wykres 2.2-3).

W próbie Polskiego FADN w 2020 roku na 100% Standardowej Produkcji wytworzonej przez 5 grup gospodarstw, 30% przypadło na gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO. Po około 27% wartości SO wytworzyły gospodarstwa małe i średnio-duże. Najmniejsze ekonomicznie gospodarstwa (bardzo małe) wytworzyły tylko 1,8% wartości SO (patrz: Wykres 2.2-4).

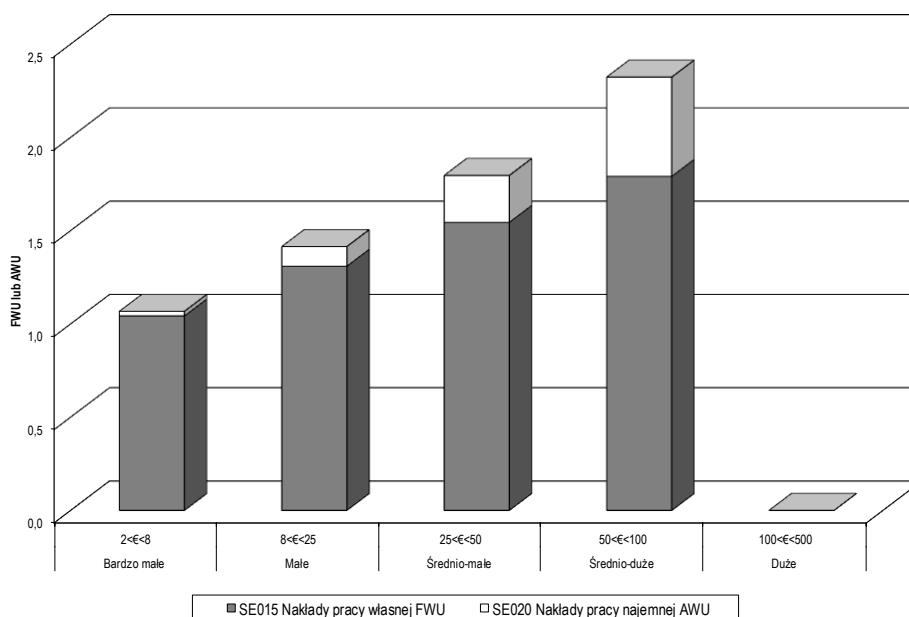
Wykres 2.2-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej

2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej poziom nakładów pracy wzrastał wraz ze wzrostem klasy ekonomicznej – od 1,1 do 2,3 AWU. Swą działalność gospodarstwa prowadziły głównie w oparciu o własną siłę roboczą. Nakłady pracy najemnej stanowiły od 2% (gospodarstwa bardzo małe) do 23% (gospodarstwa średnio-duże) wielkości nakładów ogółem (patrz: Wykres 2.2-5).

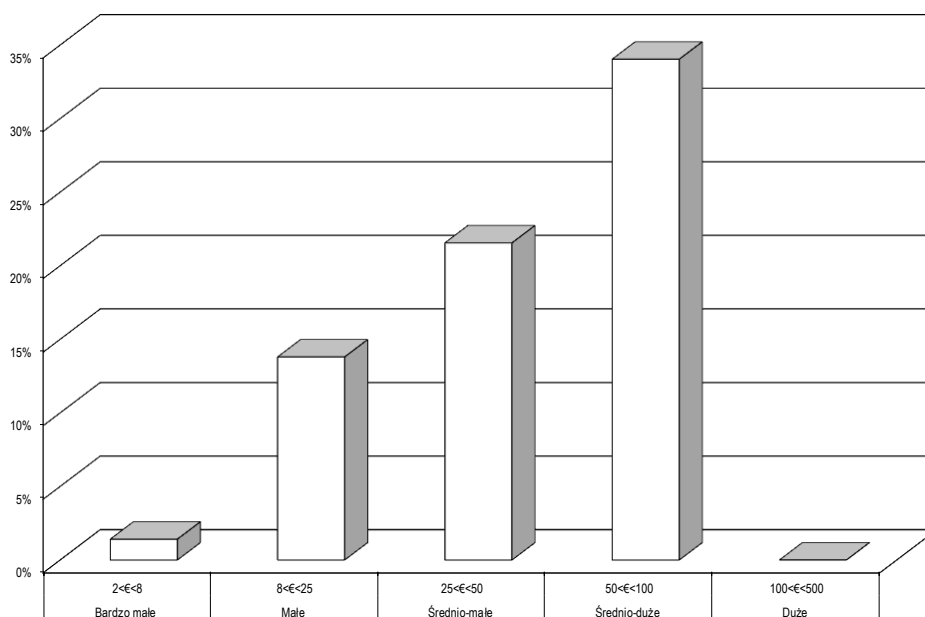
Wykres 2.2-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach ekologicznych wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej powiększała się ich średnia powierzchnia użytków rolnych. Ta sama prawidłowość dotyczyła ziemi rodzimowłosa¹⁰. Jej udział w użytkach rolnych, zaprezentowany na Wykres 2.2-6 zmieniał się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa z 1% w gospodarstwach bardzo małych (do 8 tys. euro SO) do 34% w grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO). Zatem we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej w strukturze użytków rolnych dominowały grunty własne.

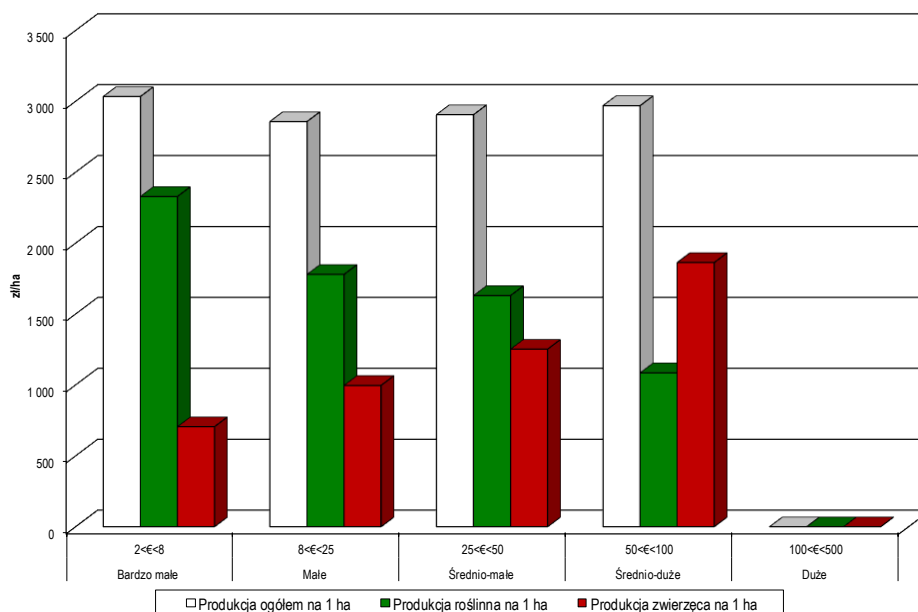
¹⁰ Patrz: przypis 1 na str. 7.

Wykres 2.2-6   **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej**

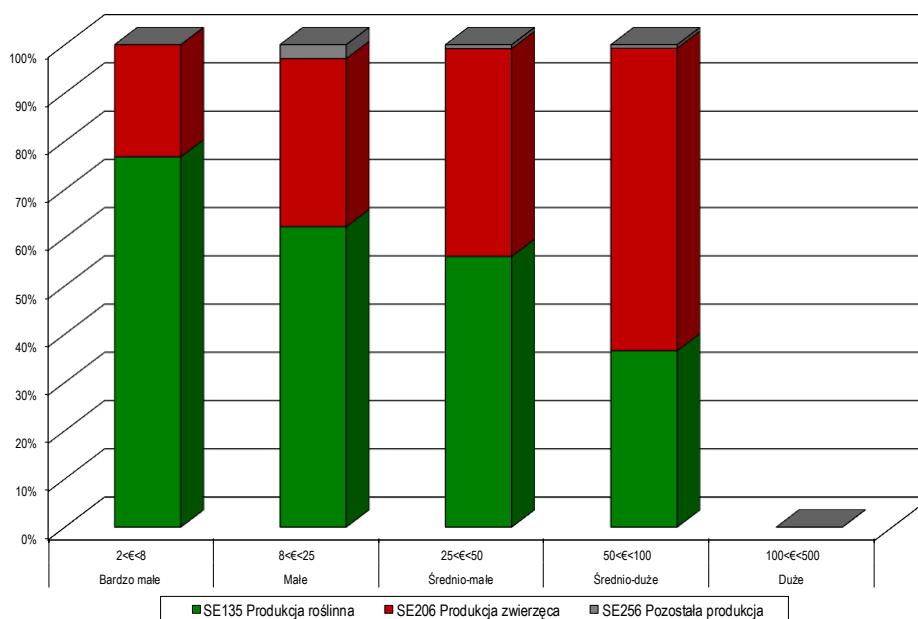
Najwyższą produktywność ziemi mierzoną wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych uzyskały gospodarstwa bardzo małe (od 2 do 8 tys. euro SO), gdzie wyniosła ona 3 034 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-7). W grupie tych gospodarstw zanotowano również najwyższą wartość produkcji roślinnej na 1 ha i wyniosła ona 2 329 zł; ponad 2-krotnie wyższa od wytworzonej przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO (1 085 zł). Z kolei najwyższą wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha odnotowano w grupie gospodarstw średnio-dużych i wyniosła ona 1 863 zł, a najniższą wartość zaobserwowano w gospodarstwach bardzo małych - 705 zł/ha.

Wykres 2.2-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W strukturze produkcji ogółem gospodarstw bardzo małych, małych i średnio-dużych udział produkcji roślinnej był wyższy niż udział produkcji zwierzęcej (patrz: Wykres 2.2-8). Udział produkcji roślinnej w gospodarstwach najstarszych ekonomicznie (bardzo małych) wyniósł 77%, a w pozostałych grupach gospodarstw wahał się od 37 do 62%. Natomiast udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem wynosił od 23% (gospodarstwa bardzo małe) do 63% (gospodarstwa średnio-duże). Produkcja pozostała stanowiła maksymalnie 2,9% wartości produkcji ogółem w gospodarstwach małych.

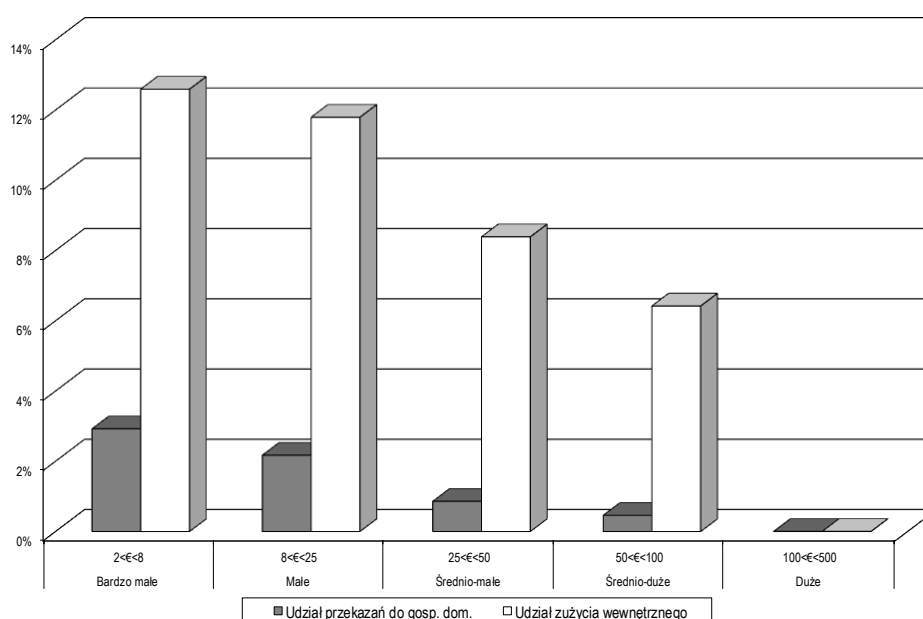
Wykres 2.2-8 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej malał udział wartości przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego w strukturze produkcji (patrz: Wykres 2.2-9). Najwięcej (2,9%) produkcji zużywano na potrzeby prywatne w gospodarstwach bardzo małych.

Na potrzeby działalności operacyjnej (zużycie wewnętrzne) w największym stopniu zużywano produkty własne (nasiona, pasze) w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO, w których w obrocie wewnętrznym wykorzystano 13% wytworzonej produkcji. W pozostałych gospodarstwach udział zużycia produktów własnych w produkcji ogółem wyniósł od 6% (gospodarstwa średnio-duże) do 12% (gospodarstwa małe).

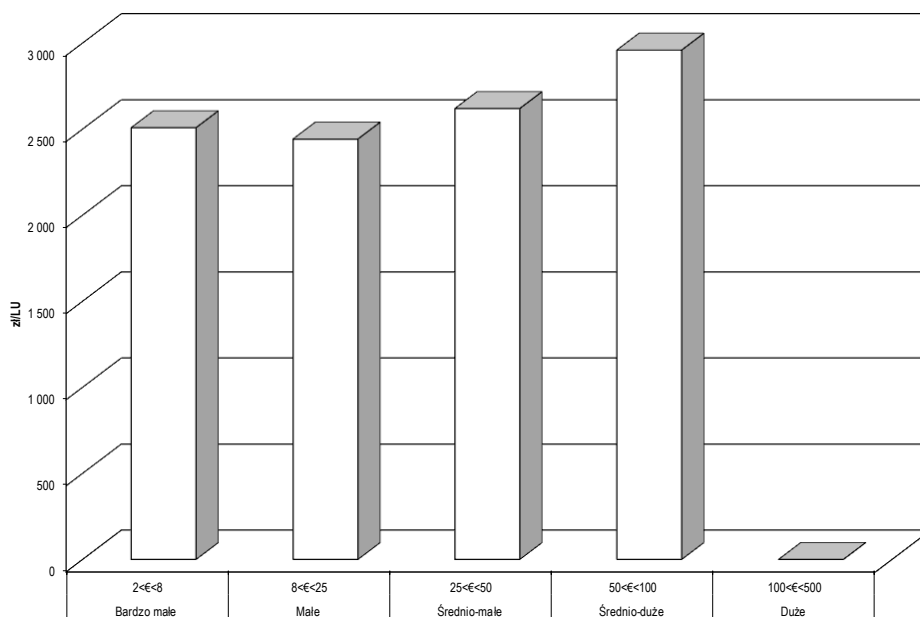
Wykres 2.2-9   **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Średnia wartość produkcji zwierzęcej na jednostkę przeliczeniową zwierząt (LU) była najwyższa w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) i wyniosła 2 958 zł/LU (patrz: Wykres 2.2-10). Najniższą produktywność zwierząt zanotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO (2 442 zł/LU).

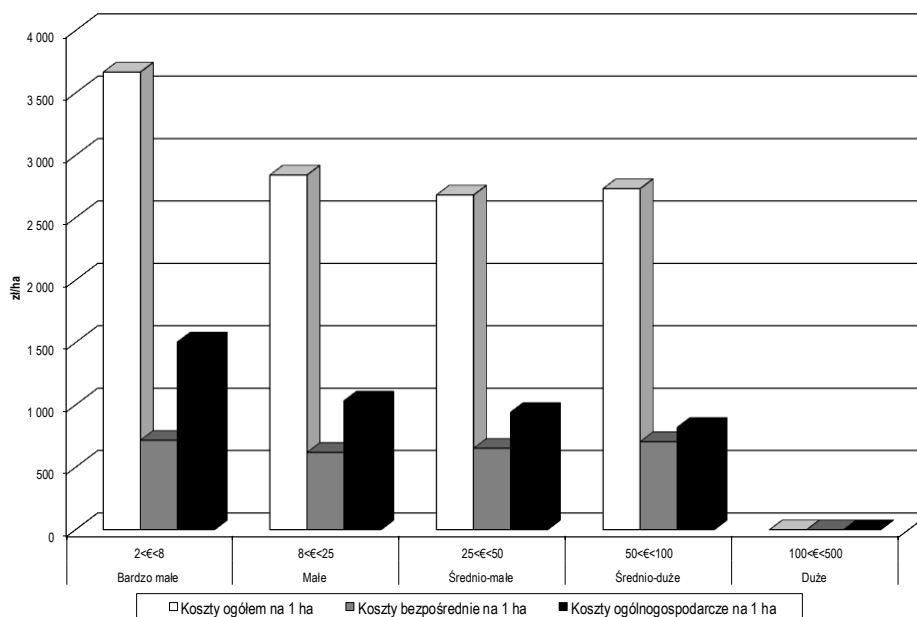
Wykres 2.2-10 Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

Intensywność produkcji określana na podstawie poniesionych kosztów ogółem na 1 ha użytków rolnych wahała się od 2 682 zł/ha w gospodarstwach średnio-małych do 3 667 zł/ha w gospodarstwach bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-11).

Najwyższe koszty bezpośrednie na 1 ha UR poniesiono w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO i wyniosły one 717 zł/ha, natomiast najniższą wartość wspomnianych kosztów zaobserwowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO - 619 zł/ha.

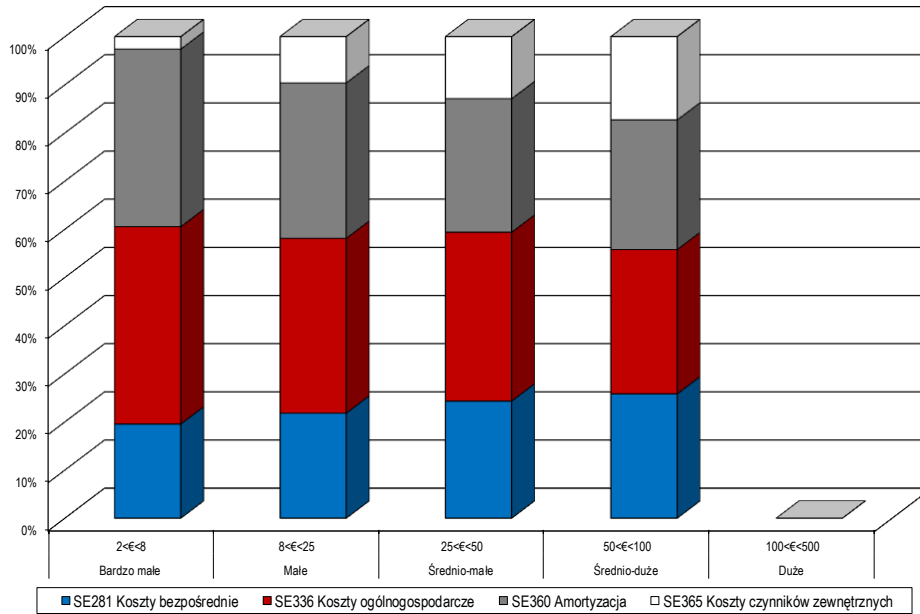
W przypadku analizowanego zbioru gospodarstw poziom kosztów ogólnogospodarczych, zmniejszał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej i zawierał się w przedziale od 819 do 1 503 zł/ha.

Wykres 2.2-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem gospodarstw zwiększał się z 20 do 26% wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 2.2-12). Analogiczny trend zaobserwowano w przypadku udziału kosztów czynników zewnętrznych (wzrost z 3 do 17%). Z kolei udział kosztów ogólnogospodarczych był najwyższy w gospodarstwach bardzo małych (41%) i obniżał się osiągając poziom 30% w gospodarstwach średnio-dużych. Wysoki udział tych kosztów może wynikać z faktu, że wiele zabiegów w rolnictwie ekologicznym trzeba wykonywać mechanicznie, zamiast za pomocą środków chemicznych, np. odchwaszczanie.

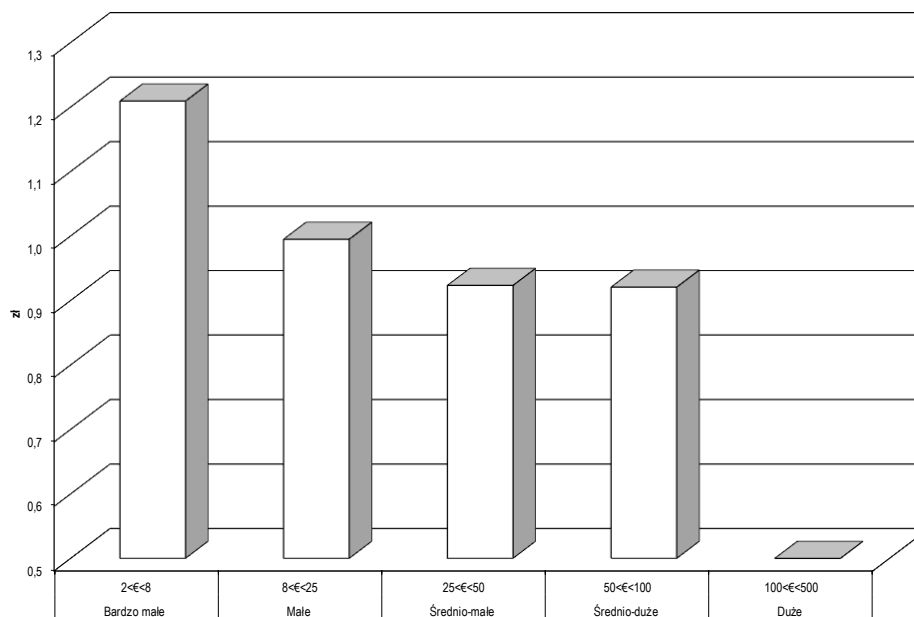
W przypadku amortyzacji zaobserwowano, że wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, jej udział w kosztach ogółem obniżał się z 37% w gospodarstwach bardzo małych do 27% w gospodarstwach średnio-dużych.

Wykres 2.2-12 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

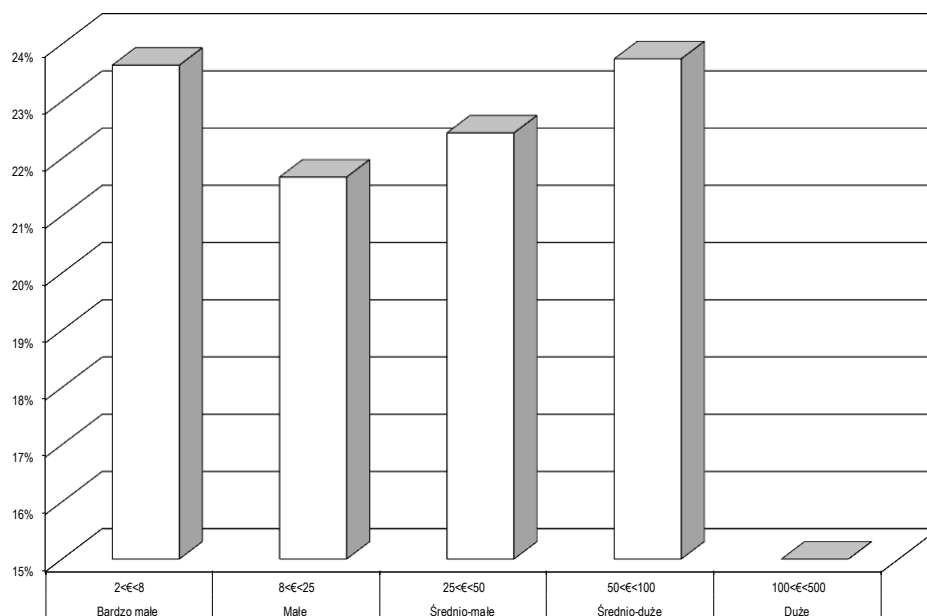
Efektywność produkcji mierzona stosunkiem kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była najniższa w gospodarstwach bardzo małych, w których na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniesiono 1,21 zł kosztów (patrz: Wykres 2.2-13). Spośród badanych grup najbardziej efektywne okazały się gospodarstwa średnio-małe i średnio-duże, w których koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł 0,92 zł.

Wykres 2.2-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

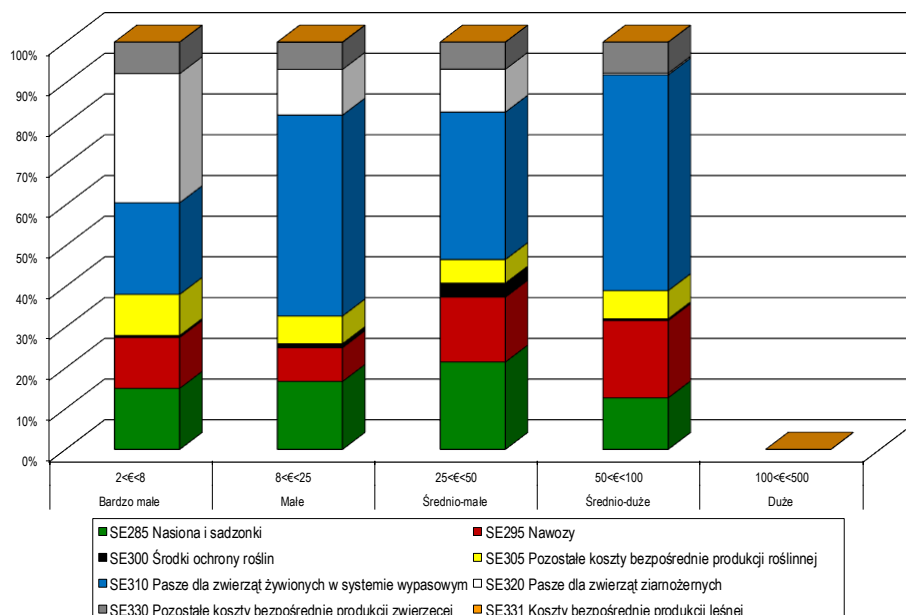

Relacja kosztów bezpośrednich do wartości produkcji ogółem kształtowała się od 21,7% w gospodarstwach małych (od 8 do 25 tys. euro SO) do 23,7% w klasie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-14).

Wykres 2.2-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wykres 2.2-15 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

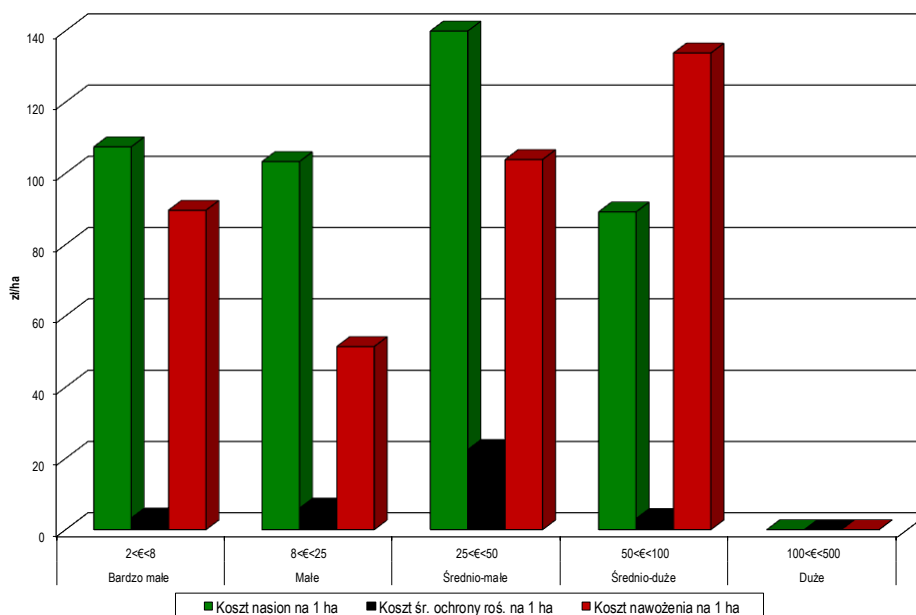

Podstawowym składnikiem kosztów bezpośrednich wszystkich klas wielkości ekonomicznej był koszt pasz dla zwierząt chowanych w gospodarstwie (patrz: Wykres 2.2-15). Łącznie dla zwierząt trawożernych i ziarnożernych wynosił on od 47% (gospodarstwa średnio-małe)

do 61% (gospodarstwa małe). Najwyższy udział kosztu nasion i sadzonek stanowiący 22% kosztów bezpośrednich zaobserwowano w gospodarstwach średnio-małych, gdzie zanotowano również najwyższy udział kosztu środków ochrony roślin (3%). Z kolei w gospodarstwach średnio-dużych wystąpił najwyższy udział kosztu nawożenia, który wyniósł 19%. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej wahał się od 8 do 16%.

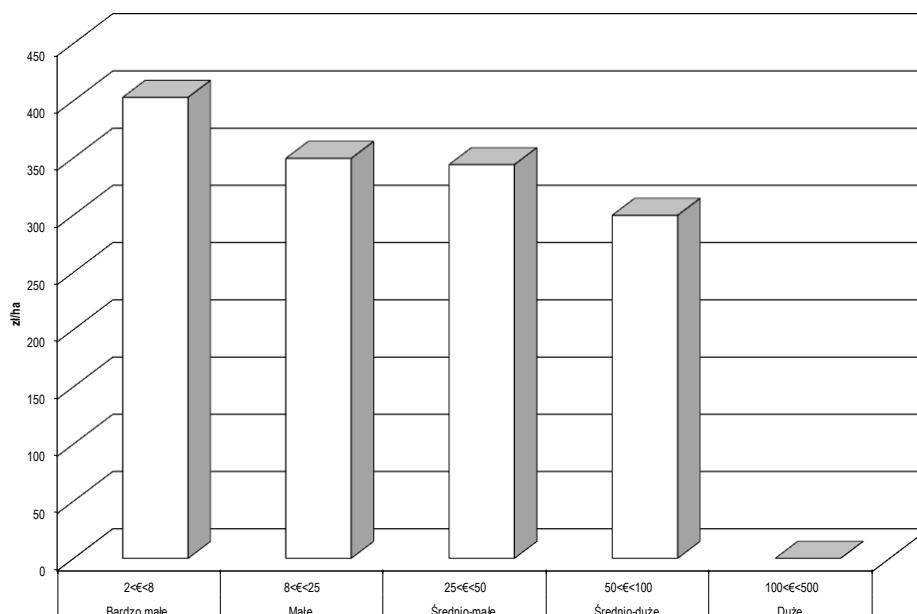
W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO, koszty nasion w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych były 1,6-krotnie wyższe niż w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie (patrz: Wykres 2.2-16). W gospodarstwach tych wystąpił również najwyższy koszt środków ochrony roślin (23 zł/ha). Najwyższe koszty nawożenia na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych poniosły w 2020 r. gospodarstwa średnio-duże (134 zł/ha UR).

Wykres 2.2-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

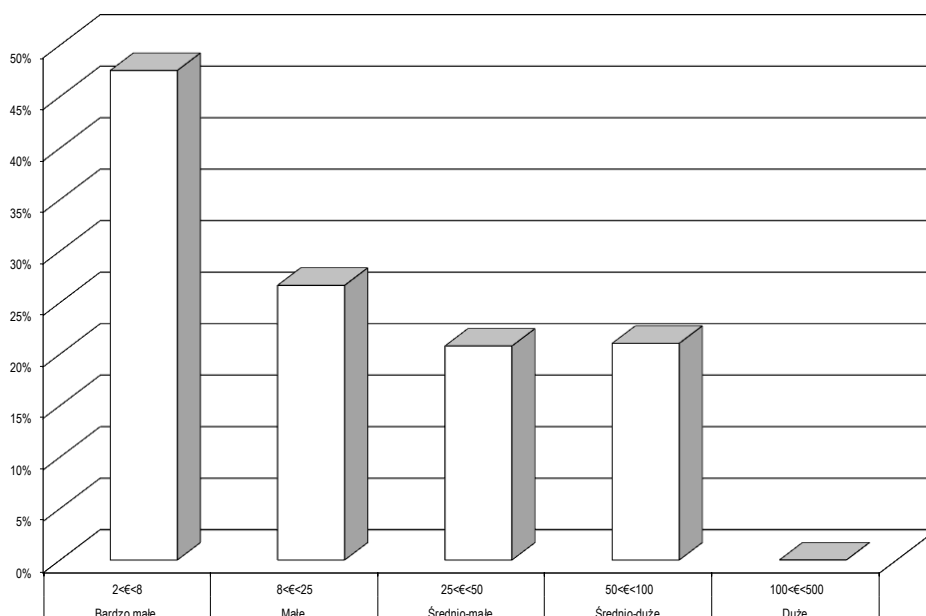
Z wielkością ekonomiczną bardzo wyraźnie związane były koszty energii i paliw ponoszone na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-17). W tym przypadku obserwowany był spadek kosztów wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Poziom tych kosztów w gospodarstwach bardzo małych był 1,3-krotnie wyższy niż w gospodarstwach średnio-dużych.

Wykres 2.2-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazywał tendencję malejącą wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W grupie gospodarstw bardzo małych zanotowano najwyższy udział amortyzacji w wartości dodanej brutto, który wyniósł 48% i zmniejszył się do poziomu 21% w gospodarstwach średnio-małych i średnio-dużych (patrz: Wykres 2.2-18).

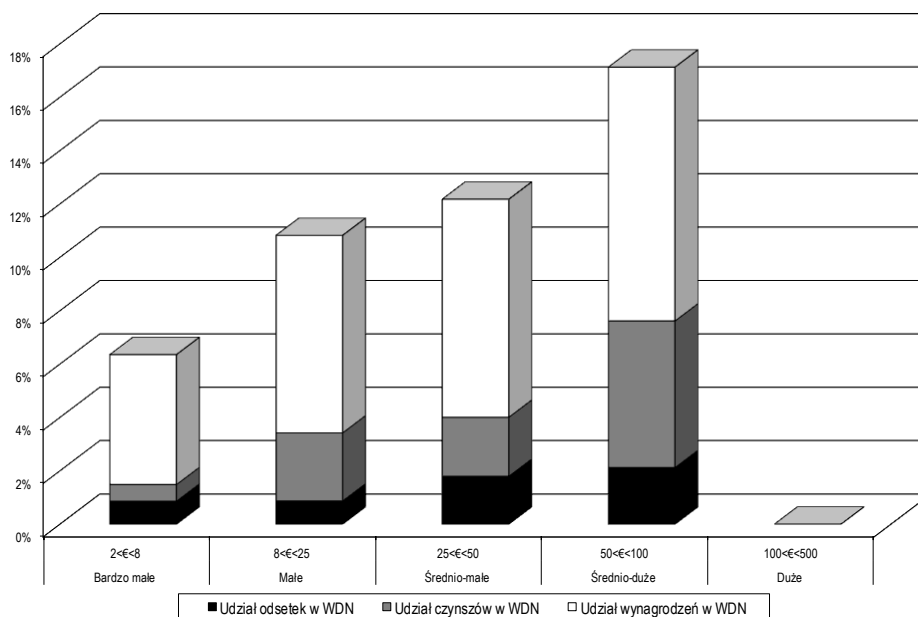
Wykres 2.2-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto informuje jaka jej część potrzebna była na pokrycie tego rodzaju kosztów¹¹.

W przypadku analizowanych gospodarstw ekologicznych najwyższy udział zaangażowania obcych czynników wytwórczych (pracy, ziemi i kapitału) w działalności gospodarstw w stosunku do wartości dodanej netto wystąpił w gospodarstwach średnio-dużych (17%); w pozostałych klasach wielkości ekonomicznej udział tej grupy kosztów wahał się od 6 do 12% (patrz: Wykres 2.2-19).

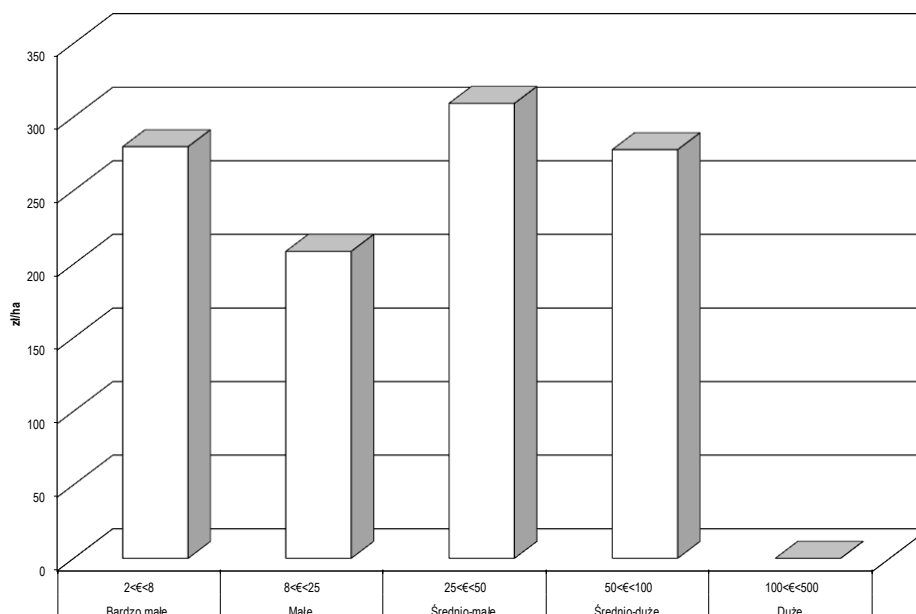
Wykres 2.2-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej

Kosztochłonność produkcji roślinnej w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstw charakteryzują koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych. Najwyższą kosztochłonność produkcji roślinnej odnotowano w gospodarstwach średnio-małych (309 zł/ha), a najniższą w gospodarstwach małych, gdzie wyniosła 209 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-20).

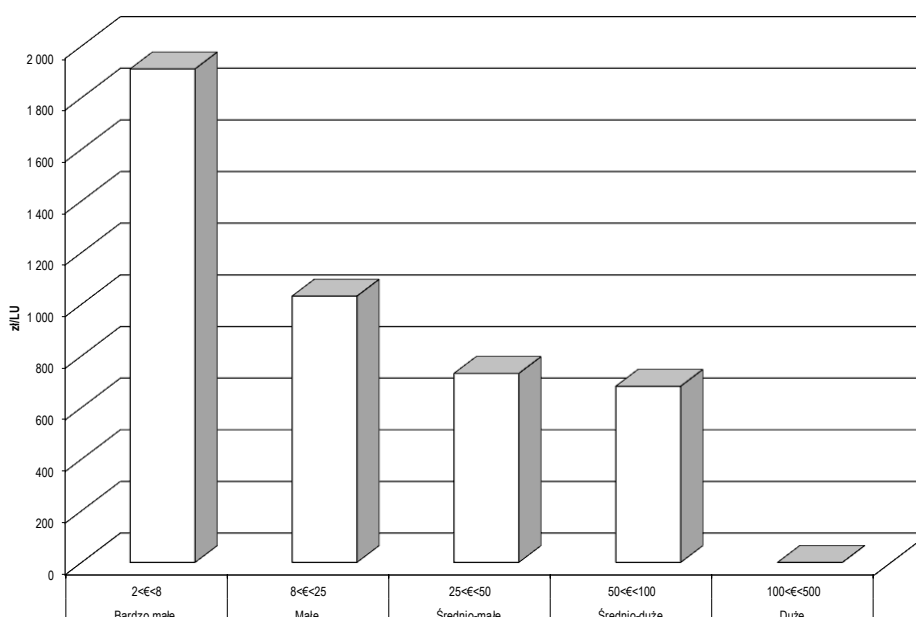
¹¹ Koszty czynników zewnętrznych obejmują: wynagrodzenia, czynsze i odsetki.

Wykres 2.2-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej

Najwyższe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU, poniesiono w gospodarstwach bardzo małych (1 911 zł/LU). W gospodarstwach średnio-dużych były one niższe o 1 229 zł i jednocześnie najniższe spośród czterech opisywanych klas wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 2.2-21).

Wykres 2.2-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

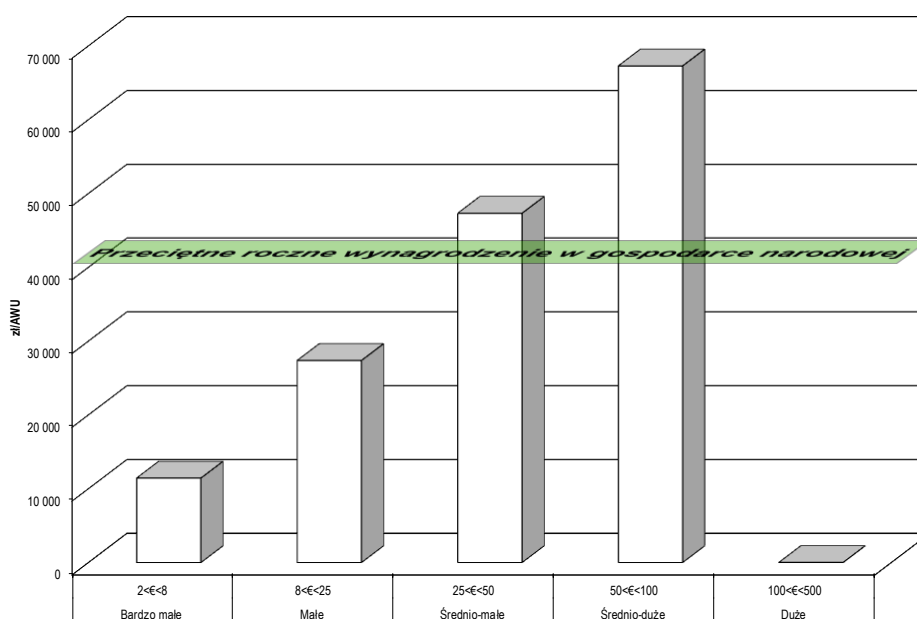

W wartości dodanej netto wypracowanej w gospodarstwach osób fizycznych na osobę pełnozatrudnioną (AWU) występowały zasadnicze różnice w poszczególnych grupach

gospodarstw. Granicą było w tym przypadku 25 tys. euro SO. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej przekraczającej ten próg uzyskały średnią wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej które wynosiło 42 062 zł¹², podczas gdy gospodarstwa w klasach wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro SO osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki. W gospodarstwach średnio-dużych osiągnięto na osobę pełnozatrudnioną 67 271 zł wartości dodanej netto, to jest prawie 6-krotnie więcej niż w gospodarstwach bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-22).

Wykres 2.2-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

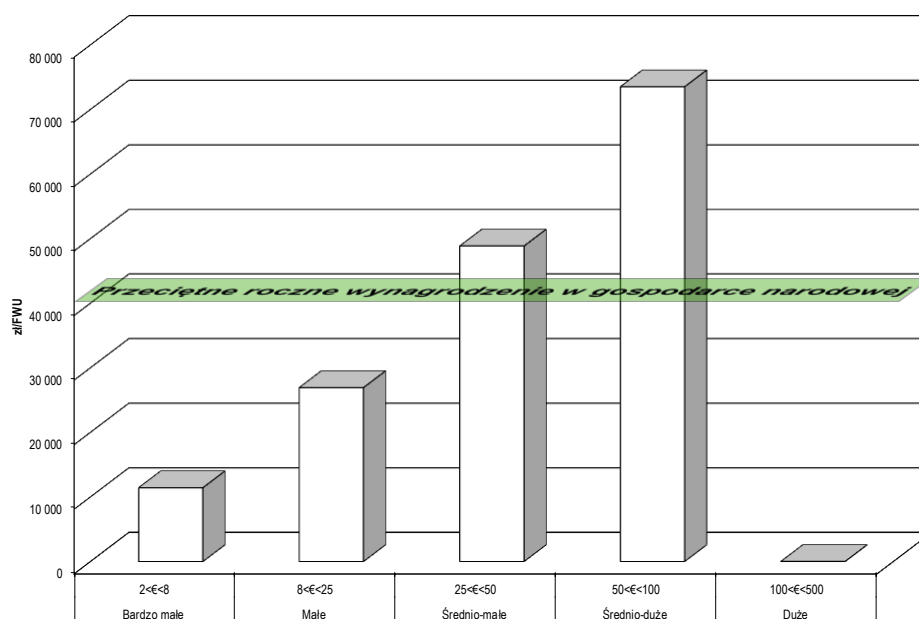
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) stanowi opłatę za pracę członków rodziny rolnika oraz za zaangażowany kapitał własny (finansujący ziemię i pozostałe składniki majątkowe gospodarstwa).

Podobnie jak w przypadku produkcji, wielkość ekonomiczna gospodarstw wyznacza ich zdolność do tworzenia dochodów. Analizując dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadający na osobę pełnozatrudnioną rodziny zauważono, że jego wielkość była silnie związana z wielkością ekonomiczną. Wraz z jej wzrostem zwiększał się poziom realizowanego dochodu. Dochód na poziomie powyżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto osiągnęły gospodarstwa w grupach powyżej 25 tys. euro SO. W grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO), dochód był 1,7-krotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Z kolei gospodarstwa bardzo małe zrealizowały dochód wynoszący 27% średniego wynagrodzenia netto. Z rozkładu gospodarstw według wielkości

¹² Patrz: przypis 8, na str. 24.

ekonomicznej wynika, iż 59% gospodarstw posiadających certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej stanowiły gospodarstwa poniżej 25 tys. euro SO, które zrealizowały dochód na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 2.2-23 oraz porównaj Wykres 2.1-1).

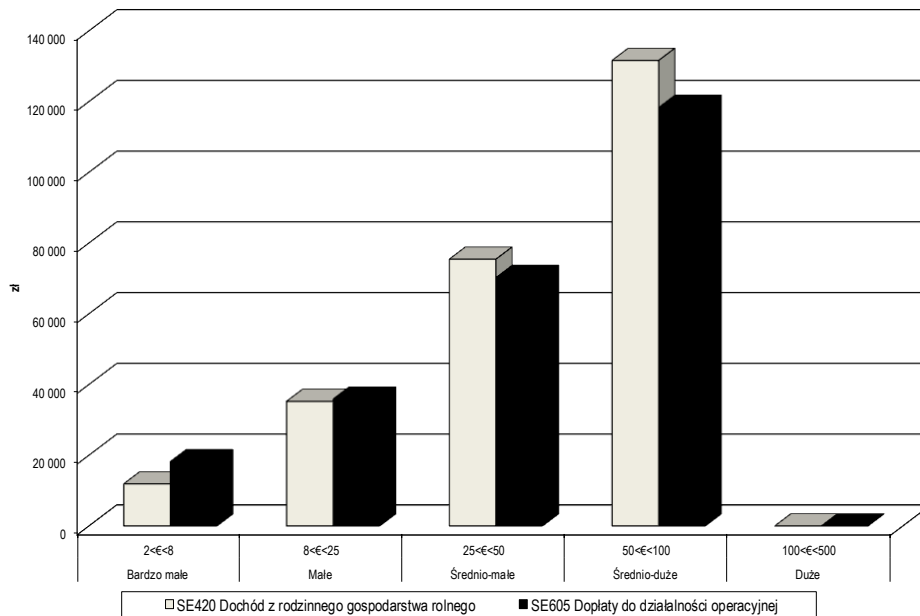
Wykres 2.2-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

W dochodzie gospodarstw ekologicznych znajdujących się w bazie Polskiego FADN istotny udział miały dopłaty, rekompensujące rolnikom utraconą wartość dodaną w wyniku prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi.

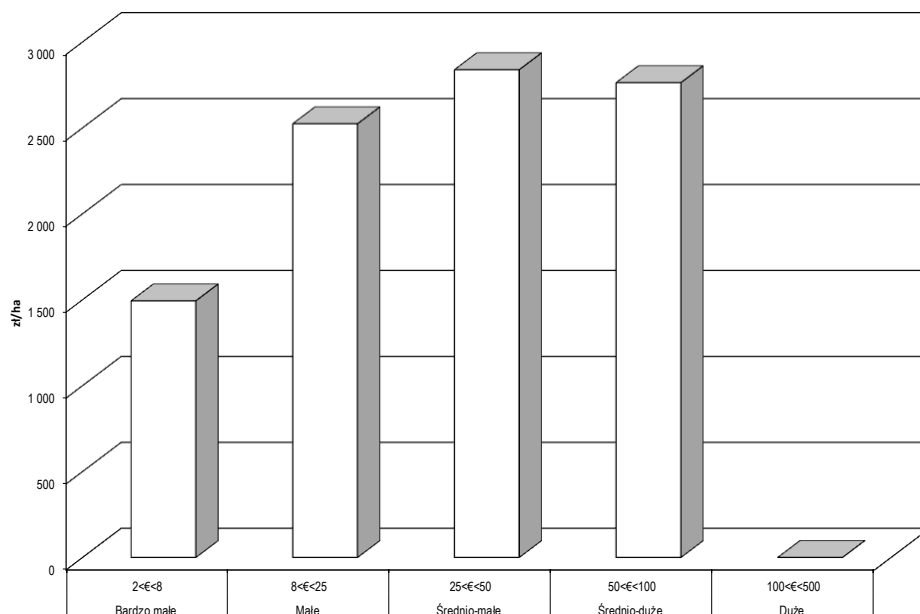
W przeliczeniu na gospodarstwo zarówno dopłaty do działalności operacyjnej jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego rosły wraz ze zwiększaniem się wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Najwyższa relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (153%) występowała w gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO). Wartość tej relacji zmniejszała się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej osiągając poziom 90% w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-24).

Wykres 2.2-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

Wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. W 2020 roku w analizowanych gospodarstwach wspomniana relacja wahała się od 1 493 zł (gospodarstwa bardzo małe) do 2 838 zł (gospodarstwa średnio-małe) (patrz: Wykres 2.2-25).

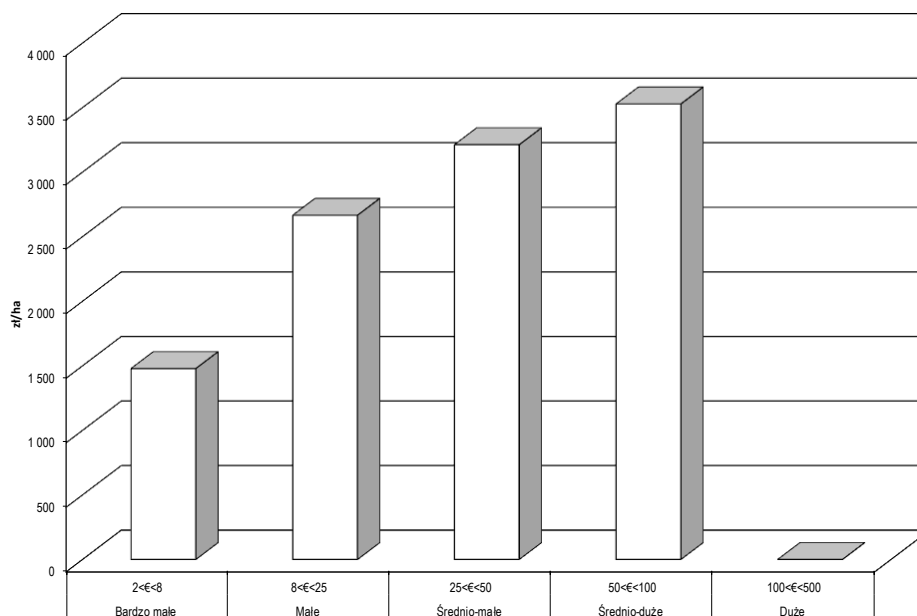
Wykres 2.2-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 hektar własnych użytków rolnych jego poziom rósł w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej. Najlepszy

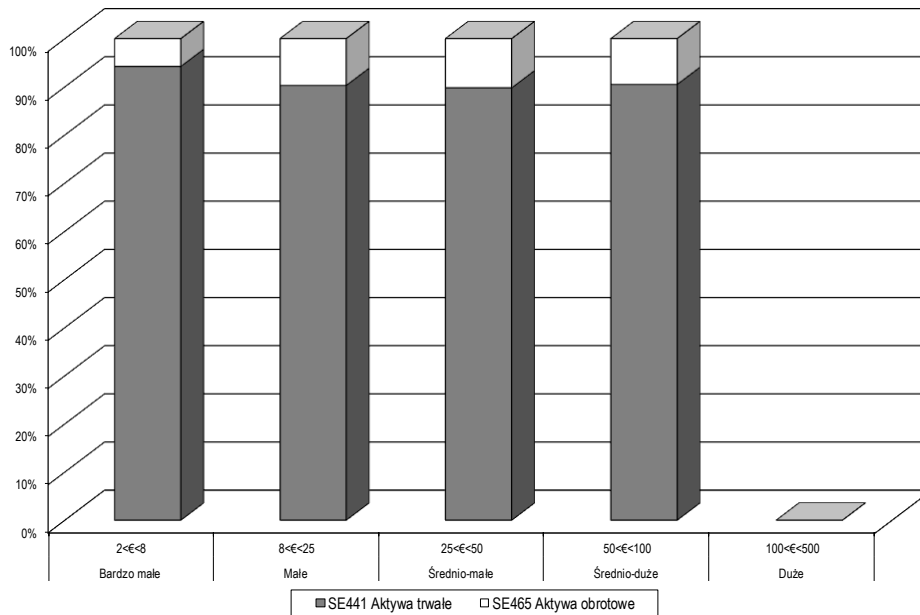
wynik pod tym względem osiągnęły gospodarstwa średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO), w których dochód wyniósł 3 528 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-26).

Wykres 2.2-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

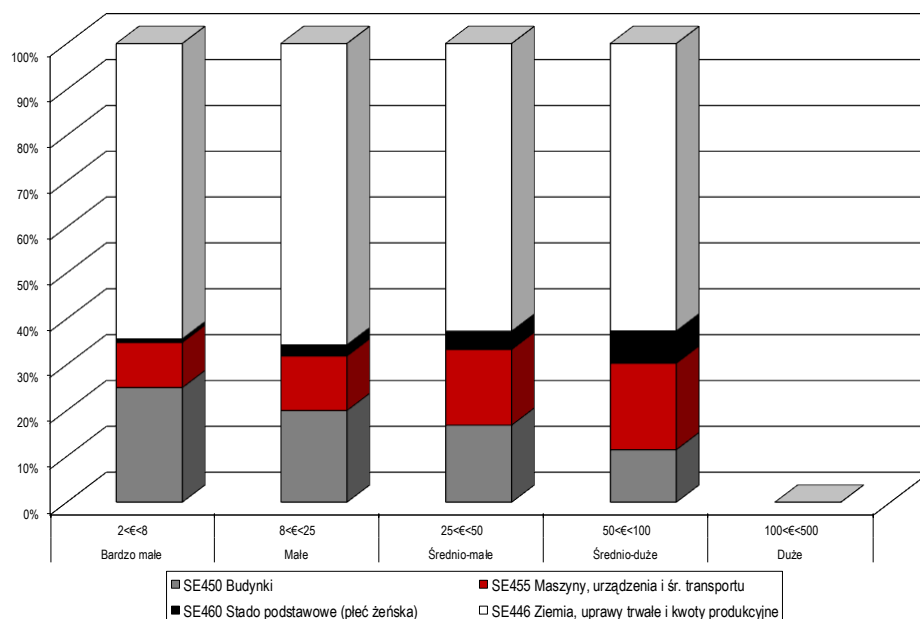
Właściwa struktura aktywów w gospodarstwach rolnych korzystnie wpływa na efektywność gospodarowania. Aktywa trwałe ze względu na swoją wartość zwykle mają wyższy udział w strukturze aktywów niż aktywa obrotowe. Nadmierny jednak ich udział spowalnia tempo krążenia środków finansowych w gospodarstwie, co niekorzystnie wpływa na jego funkcjonowanie. Z danych rachunkowych w 2020 r. wynika, że gospodarstwa ekologiczne we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej miały zbliżony udział aktywów trwałych w strukturze aktywów ogółem i wynosił od 90% w gospodarstwach małych i średnio-małych do 94% w grupie gospodarstw bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-27).

Wykres 2.2-27 Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej

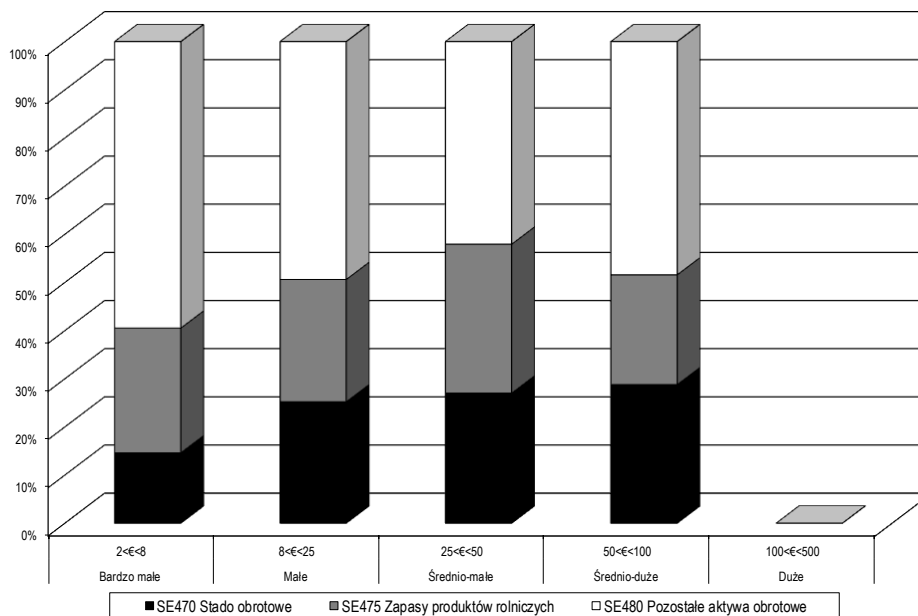
W strukturze aktywów trwałych dominowała ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne (patrz: Wykres 2.2-28). Średnio stanowiły one 63% wartości wszystkich aktywów trwałych. Udział budynków systematycznie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Najwyższym ich udziałem charakteryzowały się gospodarstwa bardzo małe (25%), a najniższym średnio-duże (11%). Odwrotną tendencję można zauważyć w przypadku maszyn, urządzeń i środków transportu. Najniższy udział w aktywach trwałych miało stado podstawowe zwierząt, które w żadnej grupie gospodarstw nie przekroczyło 7%.

Wykres 2.2-28 Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej

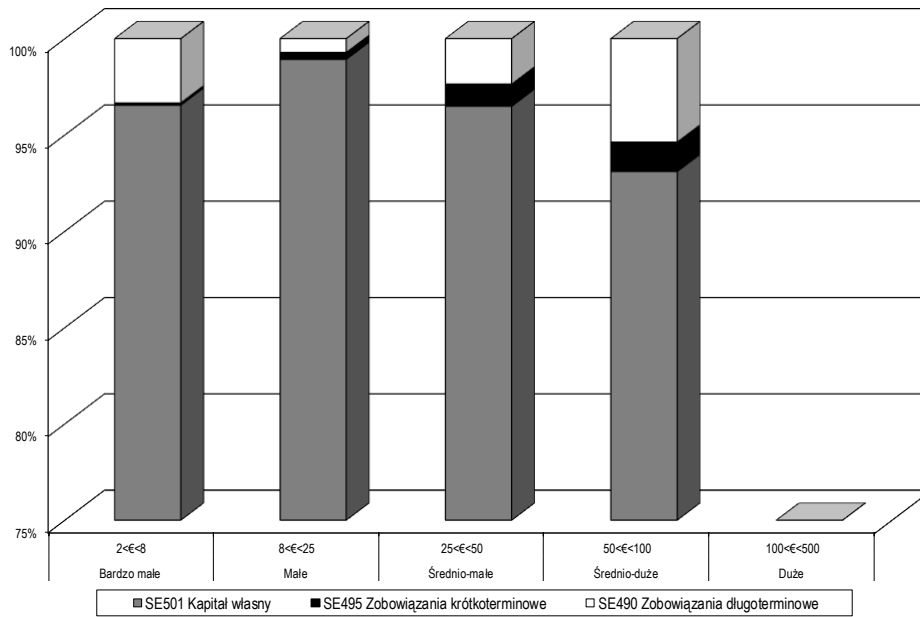
W strukturze aktywów obrotowych we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej odnotowano najwyższy udział pozostałych aktywów obrotowych, a szczególnie w gospodarstwach bardzo małych - 60% (patrz: Wykres 2.2-29). Wartość zapasów produktów rolniczych miała największy udział w gospodarstwach średnio - małych (31%). Stado obrotowe w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej stanowiło od 15% (gospodarstwa bardzo małe) do 29% (gospodarstwa średnio-duże) wartości aktywów obrotowych.

Wykres 2.2-29 Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej

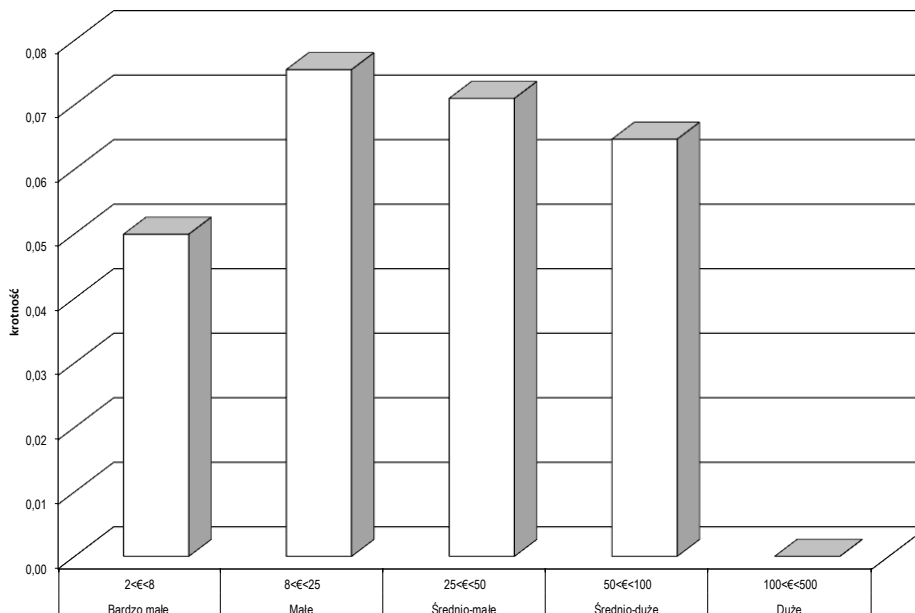
Związek z wielkością ekonomiczną gospodarstw wykazywała również struktura pasywów (patrz: Wykres 2.2-30). Im większe były gospodarstwa pod względem ekonomicznym, tym wyższy był udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku, z wyjątkiem gospodarstw małych, w których całkowite zadłużenie było niższe niż w gospodarstwach bardzo-małych. Zadłużenie gospodarstw wahało się od 1,1% w gospodarstwach małych do 7% w gospodarstwach średnio-dużych. Udział zadłużenia długoterminowego wahał się od 66 do 96%.

Wykres 2.2-30 Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem był najwyższy w grupie gospodarstw małych, co oznacza, że jednostki te charakteryzowały się najwyższą efektywnością środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa (patrz: Wykres 2.2-31).

Wykres 2.2-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wnioski

1. W 2020 roku w próbie Polskiego FADN ubyto certyfikowanych gospodarstw ekologicznych prowadzących produkcję w 100% w systemie ekologicznym w porównaniu z rokiem ubiegłym. Było ich 282 wobec 300 w roku 2019.
2. Pod względem specjalizacji produkcji liczba gospodarstw była zróżnicowana. Najwięcej było jednostek zajmujących się uprawami polowymi (97) i prowadzących chów zwierząt trawożernych (79). Produkcję mieszaną realizowało 52 obiekty. Specjalizację w produkcji mleka krowiego wybrało 31 gospodarstw, a 20 produkcję owoców.
3. Pod względem wielkości ekonomicznej gospodarstwa ekologiczne zostały w większości zaklasyfikowane do grupy gospodarstw średnio-małych. Do tej klasy należały gospodarstwa typu polowego, mlecznego, upraw trwałych oraz zwierząt trawożernych. Wyjątkiem były gospodarstwa mieszane, najstarsze ekonomicznie, należące do klasy bardzo małe. Najsilniejszą grupą pod względem potencjału ekonomicznego były gospodarstwa mleczne o średnim wskaźniku tego parametru wynoszącym prawie 42 tys. euro SO.
4. Podobnie jak w latach poprzednich w roku 2020 w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta trawożerne poniesiono straty w procesie produkcji, ale kosztów działalności operacyjnej nie pokryto również w gospodarstwach z produkcją upraw polowych. Koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł odpowiednio 1,19 i 1,08 zł. Natomiast w gospodarstwach mlecznych i z uprawami trwałymi efektywność kosztów była dość wysoka i wynosiła odpowiednio 0,65 i 0,55 zł. Z kolei pod względem klas wielkości ekonomicznej najniższą efektywność gospodarowania zaobserwowano w gospodarstwach bardzo małych, natomiast najbardziej efektywne były gospodarstwa średnio-małe.
5. Podobnie jak w latach poprzednich w badanych gospodarstwach ekologicznych utrzymywała się niska intensywność produkcji, biorąc pod uwagę zwłaszcza koszty bezpośrednie. Najwyższe z nich wynosiły około 1,7 tys. zł/ha UR w gospodarstwach z uprawami trwałymi i około 1,2 tys. zł/ha UR w typie krowy mleczne. W granicach 500 zł na 1 ha kształtowały się koszty bezpośrednie w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych i zwierzętach trawożernych.
6. W grupowaniu według klas wielkości ekonomicznej najwyższe koszty ogółem na 1 ha UR były w gospodarstwach od 2 do 8 tys. euro SO i wynosiły 3 667 zł, a najniższe w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO, w których były one na poziomie 2 682 zł.
7. Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem wynosił od 18 do 37% w gospodarstwach pogrupowanych według typów rolniczych i 20-26% w grupach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej.

8. Produktywność ziemi jest odzwierciedleniem intensywności produkcji. W gospodarstwach z uprawami trwałymi była najwyższa na tle całej zbiorowości i wyniosła nieco powyżej 14 tys. zł/ha. Średnio około 5 tys. zł/ha uzyskano z produkcji mleka, ale prawie 3-krotnie mniej z produkcji żywca chowanego systemem wypasowym i tylko około 2,8 tys. zł/ha z gospodarstw mieszanych. W grupach wydzielonych na podstawie wielkości ekonomicznej najwyższa produkcja na 1 ha UR (3 034 zł) była w gospodarstwach bardzo małych, a najniższa (2 857 zł) w gospodarstwach małych.
9. Udział dopłat w DzRGR był zróżnicowany. W gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych dopłaty stanowiły 127%, a w polowych 109% wartości dochodu, rekompensując częściowo poniesione koszty produkcji. W gospodarstwach z produkcją mieszaną kwoty pozyskanych dopłat równoważyły dochód i jedynie w pozostałych dwóch typach rolniczych, czyli uprawy trwałe i krowy mleczne dopłaty były mniej znaczące. W produkcji mleka krowiego ich udział w 2020 roku wynosił 58%, a w uprawach trwałych tylko 25%.
10. W przypadku gospodarstw sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej najwyższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu uzyskały gospodarstwa bardzo małe i małe; odpowiednio 153 i 102%. Dotyczyło to zatem 59% próby gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN.
11. W 2020 roku najlepsza sytuacja dochodowa była w gospodarstwach z uprawami trwałymi. Zarówno dochód na gospodarstwo, jak i na FWU był najwyższy. DzRGR na osobę pełnozatrudnioną w rodzinie rolnika wynosił 112 417 zł. Prawie 54 tys. zł tego dochodu uzyskano w gospodarstwach mlecznych. Dochód na osobę pełnozatrudnioną w rodzinie rolnika wynosił najmniej w gospodarstwach mieszanych (około 33 tys. zł).
12. Tylko w gospodarstwach z produkcją mieszaną i zwierzętami trawożernymi DzRGR/FWU był niższy niż wyliczone średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej, wynoszące 42 062 zł w roku 2020.
13. W badanej grupie gospodarstw ekologicznych 59% jednostek o najniższym potencjale ekonomicznym zrealizowano dochód na osobę w rodzinie rolnika (FWU) na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (42 062 zł). W gospodarstwach bardzo małych ekonomicznie dochód stanowił 27% tego wynagrodzenia. Z kolei gospodarstwa średnio-duże wypracowały dochód na FWU ponad 1,7-krotnie wyższy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (73 497 zł).

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB